

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

7/6
juni
1998

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

COLOFON EN INHOUD

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 7, nummer 6, juni 1998

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur J. Beetsma

Redactie mw. M.L. Boerjan, M.J. van Iersel, A. M. Kuypers, R.H. Molenaar, en M. Schyns.

162 Vaste medewerkers mw. N. de Jong, P. Liefbroer, A. Neve, en K. Zoet.

Redactiesecretaris mw. M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom Telefoon 0317 42 24 22

Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijenhuis@tip.nl

Serversluiting VBBN zoemlijst: listserv@lifenet.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 10.88.813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (het juli- en augustusnummer is een gecombineerd nummer).

Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten

uiterlijk zes weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorplaat: Uit de verzameling van John en Marijke Dribergen.

Ook in het hoofdartikel van ons nieuwe lid van de redactie Mari van Iersel, worden mogelijkheden besproken van de bestrijding van de varroamijt. Het is duidelijk dat het onderzoek naar het effect van etherische oliën op de varroamijt-populatie zich nog in de beginfase bevindt.

In het artikel van dhr L. Sligter komt duidelijk naar voren dat de bestuiving van koolzaad door de honingbij wel degelijk effect heeft op de zaadproductie. Terecht wordt dan ook opgemerkt dat er eens gedacht moet worden over een bestuivingsvergoeding. Christ Smeekens besteedt de steeds weer nodige aandacht aan de bestrijding van Amerikaans vuilbroed. Ko Zoet lanceert een idee om de landelijke en eventueel regionale honingkeuringen efficiënter te maken door op plaatselijk niveau al met de selectie te beginnen. Voor de bij-kar, ontworpen door de inventieve en milieubewuste imker Kees Willink, speciale aandacht! Joop Beetsma

Inhoud

Etherische oliën	Mari van Iersel	163
Hybride koolzaad	L. Sligter	165
Koolzaad op Schokland	Ab Kuypers	166
Bijenbibliotheek	Joop Beetsma	167
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	168
Nieuws van de Ambrosiushoeve	Christ Smeekens	170
Van imker tot imker	Ko Zoet	172
Beginnerscursus deel 6: fruit II	Peter Liefbroer	174
De lezer schrijft		176
Nachtvlinderproject	Joop Beetsma	179
Foto van de maand		179
Van heinde en ver	Mari van Iersel	180
Regio: De Eko-bijkers in Friesland	Ab Kuypers	181
Api@staartje	Ab Kuypers	183
Oranjezon in Oosterbeek	Joop Beetsma	184
Verenigingsnieuws NCB		
Studiedag NCB Bijenhouders	J.H. Janssen	185
Bijgepraat van de bestuurstafel	J. Beekman	185
Verenigingsnieuws VBBN		
Uit de PC van de voorzitter	Dick Vunderink	186
Openingstoespraak Alg. Vergadering	Dick Vunderink	186
Aandelen in internationale CD-rom		188
Familieberichten		188
Kalender		189
Vraag en Aanbod		191

Etherische oliën als middel tegen de varroamijt

Mari van Iersel

Er is in de imkerswereld momenteel veel te doen over etherische oliën. Allerlei namen gaan rond en velen hopen dat hiermee het varroaprobleem opgelost kan worden. De werkelijkheid is anders.

Robert C. Noel

Berichten over etherische oliën worden met graagte aangehoord. Gesprekken van imkers onder elkaar geven mij de indruk dat er druk mee geëxperimenteerd wordt. De Amerikaan Robert C. Noel maakt veel propaganda om deze weg van bestrijding te bewandelen. In *The American Bee Journal* van december '97 schrijft hij in het artikel 'The hygienic factor and essential oils' over zijn ervaringen en overwegingen. Wat hij bedoeld met 'de hygiënische faktor' omschrijft hij niet duidelijk. Hij lijkt ermee te bedoelen dat de bijen de toegediende etherische oliën doelbewust over zichzelf en de raten verspreiden. Hij bedoelt er in elk geval ook mee dat de bijen de in de kast aanwezige vreemde stoffen verwijderen, in dit geval katoen als drager van de olie. Vanwege de actualiteit van het gebruik van deze oliën geef ik zijn bevindingen graag aan u door. Hij schrijft:

De 'hygiënische factor' en etherische oliën

Het resultaat van het gebruik van etherische oliën in absorberende materialen tijdens het broedseizoen is niet steeds even effectief. Dit is naar mijn mening te wijten aan verschillen in hygiënisch gedrag van de bijen. In verschillende delen van de wereld bieden bijen weerstand aan de varroamijt. Dat zou ten dele te maken kunnen hebben met die hygiënische factor en mogelijk ook met etherische oliën die met het verzamelen van nectar, stuifmeel en propolis in de kasten gebracht worden.

Na onderstaande behandeling verdeelde ik mijn volken in drie groepen: super-hygiënisch, hygiënisch en niet-hygiënisch. Ik behandelde de volken met 3 katoenen zakjes die op de ramen gelegd werden; de zakjes waren doordrenkt met een mengsel van ruwe lijnzaadolie (85%) en wintergroenolie (15%), in totaal 90 gram. Een super-hygiënisch volk nam hiervan 78 gram op in minder dan 2 weken. Een niet-hygiënisch volk nam slechts 12 van de 90 gram op in dezelfde tijd.

Het resultaat

Na een behandeling van 3 maanden bleek minder dan 10% van het darrenbroed besmet met mijten bij de super-hygiënische volken en dat terwijl er in het naseizoen minder darrencellen waren. Dit was dus een lichte vermindering van de mijtenpopulatie. Bij de hygiënische volken nam de besmetting van het darrenbroed toe van 10% naar 20%, terwijl er eveneens minder darrenbroed was. Dit toont aan dat de mijten onder controle werden gehouden gedurende 3 maanden. Het mijtenaantal ontwikkelde zich normaal in de niet-hygiënische volken: de besmetting van het darrenbroed nam toe van 10% naar 80%. Deze toename was er ook in drie controle volken op 3 km afstand. Van de 16 volken die ik op deze manier behandelde, bleken er drie super-hygiënisch te zijn, vijf hygiënisch en acht niet-hygiënisch. De super-hygiënische volken hadden ook elke 2 weken de helft van de katoenen zakjes opgeruimd. De hygiënische volken leken de olie op te nemen, maar ruimden het katoen niet op. De niet-hygiënische volken vermeden de zakjes. De super-hygiënische en de hygiënische volken verspreidden de olie over zichzelf en de raten, terwijl de niet-hygiënische volken die olie zoveel mogelijk vermeden.

Ervaringen van andere imkers.

Een imker had een volk met een besmetting van het darrenbroed van 80% in juli. Hij begon een behandeling met hetzelfde mengsel als ik, maar behandelde wekelijks. Na een behandeling van 44 dagen was de besmetting teruggelopen van 80% naar 30%. Dit volk bleek een hygiënisch volk te zijn. Het nam wel de olie op maar verwijderde het katoen niet. Deze behandeling gaf geen genezing, maar toont aan dat de mijtenpopulatie verminderd kan worden. Volgend jaar zijn we van plan de percentages etherische oliën in de basisolie te verhogen evenals de frequentie. We hopen een beter systeem te vinden om de olie toe te dienen aan zowel hygiënische en niet-hygiënische volken. We moeten een verdeelsysteem vinden waarmee de olie over de broedramen verdeeld kan worden. Een imker uit Zuid-Amerika voerde acht kasten met vier verschillende etherische oliën en had uitstekende resultaten. Hij ontdekte dat polei en wintergroen beter werkte dan patchouli en kruizemunt. Hij voerde

in de wintermaanden terwijl er geen dracht was en kreeg dan te maken met roverij, aangestoken door de geur van de etherische olie van de behandelde kasten. Hij loste het probleem op door in de avond te voeren. Een Canadese imker voerde suiker met kruisemunt olie terwijl de paardebloem volop bloeide. Hij kreeg zulke problemen met roverij dat hij moest stoppen.

Etherische olie in het voer

De wisselende resultaten die gerapporteerd worden over de effectiviteit van etherische oliën kunnen ten dele te wijten zijn aan die hygiënische factor. Het ligt anders als de volken gevoerd worden. Dan nemen ze met de suikeroplossing de olie op en leveren hem af in het broednest waar de reproductie van de varroamijt gestopt kan worden tijdens een drachtarme periode. Verschillende imkers hebben me laten weten dat ze de bijen laat in de winter en vroeg in de lente (februari, maart) hebben gevoerd en dat ze lage aantallen mijten en gezonde bijen hadden tijdens de dracht. Deze imkers voerden vroegtijdig kruisemunt en wintergroen. Als er tijdens een dracht olie gevoerd wordt, wordt deze teveel verdund om nog effectief te kunnen zijn. Vroeg in de lente is een uitstekende tijd om de bijen te voeren want dan zijn ze hun broednest aan het uitbreiden. Er is dan nog geen dracht en elke cel in het broednest wordt verzadigd met etherische oliën. Deze periode is belangrijk voor de voortplanting van de varroamijt en juist dan kan die gestopt worden. We hebben ook waargenomen dat hogere doses etherische oliën de varroa ervan schijnt te weerhouden zich te voeden op de poppen. Ook leggen ze geen eitjes meer. Bij de volken die zo behandeld werden, waren maar heel weinig uitwerpselen van de mijten te vinden.

Houd in gedachten dat behandeling tijdens het broedseizoen de varroamijten - degene die niet worden gedood - van de bijen naar de broedcellen drijft. De verzegelde broedcel verandert echter van een veilige haven in een verzegeld graf voor de volwassen mijt en haar nakomelingen. Als de olie in de voedselketen van de honingbij komt, schijnt deze de varroamijt van voortplanting te weerhouden.

De tracheeënmyt

Blijkens waarnemingen van imkers die deze etherische oliën gebruiken lijken deze ook te helpen tegen de tracheeënmyt. Interessant is dat men met enig succes in 1919 in Engeland wintergroenolie liet verdampen tegen de tracheeënmyt, die toen de Engelse bijenstand decimeerde.

Recepten

Imkers bellen en vragen recepten voor het gebruik van etherische oliën zoals die er zijn voor Apistan. Het is niet eenvoudig een behandeling te bedenken die tegemoet komt aan de behoeften van alle imkers in alle gebieden. Er zijn veel variaties mogelijk en de timing van de behandeling is het moeilijkst. De 'hygiënische factor' moet bekeken worden. In gebieden in het verre noorden met een korte dracht kan het voeren van olie in een suikeroplossing voor en na de dracht heel goed werken en het gebruik van zakjes of papier met etherische oliën gedurende de winter kan hier een goed recept zijn. Voor gebieden in het zuiden met een constante nectarstroom en broed het hele jaar rond is het moeilijker. Een combinatie van chemicaliën, met etherische oliën zou bekeken kunnen worden, vooral bij de niet-hygiënische volken.

Een topje van de ijsberg

Ik geloof dat we alleen nog maar een fractie zien van wat deze oliën kunnen doen. Ze werken onder andere tegen schimmels, bacteriën en parasieten. Het lijkt erop dat de grote Chemicus van de Natuur alles in Zijn apotheek heeft wat we nodig hebben. Ik waarschuw de imkers dat er nog veel werk verzet zal moeten worden voordat we kunnen zeggen dat we de zaak onder controle hebben. Alles wat we nu kunnen doen is de imkers kennis laten nemen van wat we gevonden hebben en hopen dat degenen die de oliën proberen ons hun resultaten zullen laten weten.

Tot besluit

De conclusie die ik, als schrijver, uit dit verhaal trek is dat we nog lang niet genoeg weten van deze oliën om ze als een doeltreffend bestrijdingsmiddel tegen de varroamijt in te zetten. Er is geen bezwaar tegen het gebruik. Er lijken geen schadelijke residuen achter te blijven in de bijenvolken, de bijen zelf hebben er weinig last van. Maar wie het gebruikt moet wel weten dat hij aan het experimenteren is. Het is allemaal nogal vaag en onzeker. Er is geen duidelijkheid over de soort olie die het meest effectief is. De manier waarop het aangewend moet worden laat alle mogelijkheden open. Er is geen enkele zekerheid over het resultaat van de behandeling, getuige het verschil in resultaat bij de super-hygiënische volken en de niet-hygiënische volken. Etherische oliën horen thuis in de groep bestrijdingsmiddelen die misschien ooit met succes ingezet kunnen worden. Voor de internetspecialisten onder ons is er meer informatie te vinden op de webpage van D. Amrine:
<http://www.edu/~agexten/varroa>

Hybride koolzaad

L. Sligter, Drachtplantengroep Groningen

Omdat er al een paar jaar geruchten de ronde doen over slechte honingopbrengsten bij nieuwe koolzaad-rassen heb ik geprobeerd om gegevens over deze nieuwe rassen te verzamelen.

In Nederland is er weinig of niets over bekend, bij de 'Ambrosiushoeve' heeft men wel gegevens uit Duitsland en Engeland maar die zijn alweer verouderd, de ontwikkeling van nieuwe rassen gaat zo snel dat er eigenlijk elk jaar onderzoek plaats moet vinden om bij te blijven. Het enige instituut in Europa dat recentelijk (1996-1997) onderzoek heeft gedaan naar koolzaad is het instituut in Celle. Ik heb dhr. van Praagh een brief geschreven met de vraag of hij mij de onderzoeksresultaten zou willen toesturen, wat hij heeft gedaan. De uitkomst van de gegevens uit Celle en die van de 'Ambrosiushoeve' heeft mij verbaasd. Wat imkers al jarenlang beweren wordt door onderzoeken bewaarheid. Bijen geven door hun intensieve bestuiving een grotere opbrengst van de koolzaadgewassen. Oude koolzaadrassen bij ons beter bekend als enkelnultassen met een laag erucazuurgehalte en een hoog glucosinolaatgehalte in het zaad en dubbelnultassen die zowel erucazuur-arm als glucosinolaat-arm zijn, geven bij intensieve bestuiving van bijen een meeropbrengst van 10%.

De nieuwe hybride koolzaadgewassen (minder fertiel tot wel 70%) en de steriele hybride mengsels hebben absoluut intensieve bestuiving door bijen nodig om tot een goede oogst te komen.

De steriele hybride mengsels zoals Synergy en Accent bestaan voor 20% uit fertiele planten voor de bestuiving (ras Falkon) en voor 80% uit mannelijk steriele planten die geen stuifmeel produceren. Deze twee rassen zijn absoluut afhankelijk van bestuiving door bijen zoals het onderzoek verricht in Celle ook heeft uitgewezen.

Uit onderzoek met koopproeven bleek dat koolzaad dat bestoven werd door bijen per m² 70 gram zaad gaf, niet-bestoven koolzaad 15,5 gram zaad en dat koolzaad in het vrije veld 33 gram gaf. Bij het koolzaad in het vrije veld waren geen bijen geplaatst, of er wel bijen op hebben gevlogen is niet geconstateerd. Bij hetzelfde onderzoek in Celle constateerde men dat als bijen bij Synergy koolzaad staan, ze een gebrek aan stuifmeel krijgen en na een aantal dagen het koolzaad niet meer bevliesen maar andere stuifmeelge-vende planten gaan zoeken. Ook constateerde men

een sterke teruggang van de volken die alleen maar op koolzaad vlogen, tevens bleek dat bijen die nectar haalden na verloop van tijd overschakelden op het halen van stuifmeel op andere planten om het tekort aan stuifmeel aan te vullen, bijvoorbeeld op robinia dat zich op ± 4 km van de standplaats bevond.

Dat Synergy minder nectar levert dan ander koolzaad kon uit het onderzoek in Celle niet geconstateerd worden, omdat de volken op het moment dat ze naar het koolzaad gingen nog in volle ontwikkeling waren en de volken de gehaalde nectar voor een groot deel zelf consumeerden, (omzetten in broed).

Tevens zegt dhr. van Praagh in zijn schrijven dat aan-gezien de toekomstige koolzaadsoorten met speciaal gemanipuleerde eigenschappen voor een deel ook geen stuifmeel produceren dit probleem (geen gezonde volken na een bezoek aan het koolzaad) in de toekomst nog groter wordt.

Verder zegt dhr. van Praagh dat imkers die bij deze hybride koolzaadsoorten staan een bestuivingsvergoeding zouden moeten kunnen vragen. Hier is ondergetekende het roerend mee eens. Maar, er zal dan eerst een duidelijke voorlichting aan de akkerbouw moeten plaatsvinden, landbouwers hebben er op dit moment geen weet van dat de nieuwe koolzaadrassen absoluut bestuiving nodig hebben. Ook bij de NLTO is hierover niets bekend, navraag bij het IKC leerde mij dat hier geen aandacht aan geschonken wordt omdat er doodeenvoudig geen vraag naar is en er dus ook geen onderzoek plaatsvindt door de 'Ambrosiushoeve'. Er is hier dan ook een schone taak weggelegd voor de subverenigingen en de kring, in samenwerking met de 'Ambrosiushoeve' en het IKC, om dit onder de aandacht van de landbouw te brengen. Als individuele imkers dit doen zal het mijn inziens alleen maar onbegrip en irritatie opwekken in landbouwkringen.

Ik heb inmiddels met een journalist van 'Noord Oogst' gesproken om de publikatie van het instituut uit Celle gepubliceerd te krijgen, wat hij mij heeft toegezegd. Hieronder volgen enige koolzaadrassen zoals die op dit moment bij mij bekend zijn.

Dubbelnultassen: Jetton, Apex, Virajet, Vivol, Falcon, Silvia, Bristol, Express, Envol.

Hybride rassen (minder fertiel): Joker, Pronto.

Steriele hybride mengsels: Accent, Synergy.

Koolzaad op Schokland

Ab Kuypers

Op één van de (twee) oudste historische plaatsen in Flevoland heeft dit jaar een perceel koolzaad in bloei gestaan. Een initiatief met een hoog voorlichtingsgehalte. Op een regenachtige zaterdag nam ik er een kijkje.

Voorlichting

Op Schokland is nooit eerder koolzaad verbouwd; het landschap waarvan het nu deel uitmaakt heeft er tientallen jaren mee vol gestaan. Gedurende twee zaterdagen werd het publiek voorgelicht over toepassingen van olie uit koolzaad gewonnen. Behalve op de consument richtte men zich tevens op de landbouwer. Achterliggende gedachte was om duidelijk te maken dat het commercieel verbouwen van dit gewas interessante mogelijkheden biedt. Tevens was er voorlichting over de bijenteelt. Dit alles gebeurde onder de vlag van 'Schokland Natuurlijk'.

Schokland

Schokland is na de drooglegging van de Zuiderzee binnen de Noordoostpolder komen te liggen. Het was toen niet meer bewoond. Na het gedwongen vertrek van de bewoners in 1859 heeft het eiland nog slechts als baken en vluchthaven gediend voor de scheepvaart. Gedurende de bewoning is er weliswaar enige veeteelt en landbouw bedreven. Belangrijkste bron van inkomsten hebben de eilanders toch altijd in de visserij gevonden. Het geringe areaal cultuurgrond op Schokland was van slechte kwaliteit en nam door afslag voortdurend af.

Natuurlijk Schokland

William Vercraije heeft sinds enkele jaren zo'n 50 hectare land op het eiland in pacht en verbouwt daar oude cultuurgewassen zoals o.a. rogge, blauwmaanzaad, gerst en vlas. 'Natuurlijk Schokland' heeft hij in 1995 opgericht als coördinatiebureau dat belangstellenden informeert over het eiland, het landschap rond Schokland en zijn teelten op het eiland. Via 'Natuurlijk Schokland' kan men gidsen inhuren voor rondleidingen. Het bureau werkt tevens intensief mee in het beheersplan voor Schokland, gericht op het herstel en versterken van levensvoorwaarden van plantengemeenschappen en de daarbij behorende dieren en insecten. Op Schokland wordt biologisch gewerkt. De

bemesting gebeurt met natuurlijke meststoffen. Bestrijdingsmiddelen worden slechts dan gebruikt wanneer omringende landbouwbedrijven hinder dreigen te ondervinden van zijn activiteiten. In de kruidenrijke zomen van zijn akkers (en de rest van het eiland) ziet men dan ook veel vlinders en andere insecten voorkomen.

Cultureel erfgoed

Het tegenwoordige Schokland is vooral als cultuurschat van belang. In 1995 is het op de UNESCO werelderfgoedlijst geplaatst. Op de voormalige terp, de Middelbuurt bevindt zich het museum Schokland. Hier kunnen bezoekers kennis maken met de historie en de cultuur van het eiland. Tevens bestaat de mogelijkheid per voet of te fiets het eiland te verkennen. In de nabijheid is een uitgebreid bos aangelegd, waar zich onder andere de gesteentetuin bevindt.

Excursies

Wellicht is Schokland een aardig alternatief voor een dagje uit met uw imkersvereniging. Museum Schokland: Middelbuurt 3, Ens, tel 0527-251396. Natuurlijk Schokland: tel. 0527-251854. Enkele gegevens voor dit artikel haalde ik uit: 'Schokland, de geschiedenis van een weerbarstig eiland', A.J. Geurts, enkele afleveringen van het verenigingsorgaan 'De Vriendenkring' van de Vrienden van Schokland.

Bladeren en bestellen per beeldscherm

Joop Beetsma

Op 15 april bezocht een delegatie van het Hoofdbestuur van de VBBN de Landelijke Bijenbibliotheek. De delegatie werd ontvangen door Heleen de Lange, die deze bibliotheek beheert. Joop Beetsma gaf een overzicht van de geschiedenis van de Bijenbibliotheek.

De geschiedenis

Vanaf 1915 verzorgde dhr L.J. van Rhijn de boekenverzameling van de VBBN in het oude Bijenhuis en vanaf 1936 in de Centrale Bibliotheek van de LH. In 1938 stelde hij een catalogus samen. Er werden toen ca. 300 boeken/tijdschriften per jaar uitgeleend. Vanaf 1946 tot 1961 verzorgde dr. H.N. Kooiman (bibliotheecaris LH) de bibliotheek en gaf een nieuwe catalogus en drie supplementen uit. Na 1961 was de VBBN niet langer direct betrokken bij de Bijenbibliotheek. Alhoewel er nog regelmatig boeken uitgeleend werden, geraakte de bibliotheek vooral wat de tijdschriften betreft in een slechte toestand; het bindwerk bleef achterwege.

Vanaf 1961 werden er door Prof. J. de Wilde, drs J. Beetsma en ir. T.A. Visch steeds weer pogingen ondernomen om in gesprekken met leden van het HB van de VBBN en bibliothecarissen van de Hoofdbibliotheek en de Bibliotheek van het Plantenziektenkundig Centrum tot een oplossing te komen.

Ruim 20 jaar later was het zover. Op 28 mei 1982 werd er een overeenkomst tussen het College van Bestuur LH en het HB van de VBBN getekend. De bibliotheek wordt aan de LH geschonken en de LH draagt de kosten van het achterstallig bind- en catalogiseerwerk en het uitlenen. De bibliotheek wordt ondergebracht in de Bibliotheek van het Plantenziektenkundig Centrum, de reeds lopende abonnementen worden door de LH voortgezet, de VBBN draagt de ruilabonnementen over en de VBBN blijft, op advies van haar Bibliotheekcommissie, boeken schenken. Nadat al het materiaal door de medewerkers van de Bibliotheek van het Plantenziektenkundig Centrum was ingebonden en gecatalogiseerd kon in 1984 de uitlening hervat worden. In 1986 kon de VBBN een nieuwe catalogus uitgeven aan de hand van een computeruitdraai van de LH. Tot 1994 geeft de VBBN een bijdrage van gemiddeld f500,- per jaar voor het aanschaffen van boeken. In 1986 werd de Bibliotheek-

commissie opgeheven en het contact tussen de Bibliotheek en de VBBN werd achtereenvolgens verzorgd door de heren J.J. Speelziek en J. Beetsma. De samenwerking tussen de VBBN en de LH verminderde, zowel door een bezuinigingsactie van de VBBN in 1994 als door het feit dat J. Beetsma in 1996 met pensioen ging.

Dick Vunderink op zoek naar een publicatie met de computer V.l.n.r. staand: Heleen de Lange, Catelijne Rauch, G. van Westrheenen en Bas van Kuijk.

De huidige Bijenbibliotheek

Heleen de Lange gaf een overzicht van haar werk in de bibliotheek en benadrukte het ontbreken van financiën om tijdschriftjaargangen compleet te maken en boeken aan te schaffen. Verder leidde zij de delegatie rond in de bibliotheek en demonstreerde het zoeken van boeken en tijdschriften via het systeem van de Landbouwinstellingen en via het internet. Met een computer, modem en netwerkabonnement kan iedereen thuis boeken en tijdschriften in de bibliotheek opzoeken. Het is echter aan te raden om de boeken schriftelijk aan te vragen.

Medewerking gevraagd

U kunt meewerken aan de uitbreiding van deze voor Nederland unieke collectie door boeken en/of jaargangen van buitenlandse tijdschriften te schenken. Indien u mee wilt denken over het aanschaffen van boeken, kunt u zich opgeven bij het secretariaat van de VBBN.

Pruim (*Prúnus doméstica* subsp. *doméstica* L.)

Een overvloed aan vruchten

In de oude boomgaard waar mijn bijenstal staat, bevinden zich twee pruimenbomen, één met groene vruchten en één met blauwe. Jaren achtereen kwamen er maar een paar vruchten aan die meestal niet tot rijping kwamen. Maar vorig jaar was er een overvloedige vruchtzetting aan beide bomen, zo groot dat enkele takken bezweken onder de last van de vruchten. De weersomstandigheden zullen zeer waarschijnlijk gunstig geweest zijn en wellicht zullen de bijen en andere insecten een grote bijdrage hebben geleverd aan de broodnodige kruisbestuiving, want zonder dat vindt er praktisch geen vruchtvorming plaats.

Herkomst onzeker

De pruim behoort tot het geslacht van de kersen (*Prúnus* L.) van de rozenfamilie (*Rosáceae*), een geslacht dat vele goede drachtplanten voor de bijen heeft. Hij is alleen als cultuurplant bekend en komt voor in West-Azië, Europa, Noord-Amerika en Noord- en Zuid-Afrika. De in het wild voorkomende pruimen zijn verwilderde cultivars. Over de afkomst van de pruim zijn vele naspeuringen gedaan, maar de resultaten daarvan zijn echter niet eensluidend. Aangenomen wordt wel dat hij lange tijd geleden, reeds ver voor het begin van onze jaartelling, is ontstaan door bastaardering van de kerspruim (*Prúnus cerasfera* Ehrh.) met de sleedoorn (*Prúnus spinósa* L.) en dat de oorsprong ervan ligt in West-Azië. Naderhand zijn vele cultivars ontstaan.

Struik of boom

De pruim heeft de vorm van een struik of een boom. De jonge twijgen zijn wel of niet behaard. De bladen zijn elliptisch van vorm en hebben een fijngetande rand. Aan de boven- en onderzijde zijn ze wel of niet behaard. Soms bevinden zich aan de bladstelen twee nectariën, extraflorale nectariën, zoals we die bij vele andere soorten van het geslacht kers aantreffen. Meestal ontfermen mieren zich over de zoetigheid uit deze nectariën.

Ongeveer tegelijkertijd met de bladeren verschijnen de bloemen aan de plant. Ze staan in clusters van 2-3 stuks bijeen aan de kortloten. De bloemstelen zijn kaal of kort behaard. Onder aan de bloem is de bloemas breed uitgroeit tot een komvormige bloembodem. Langs de rand daarvan staan vijf puntige kelkblaadjes,

vijf kroonbladen en circa 20 meeldraden. De kroonbladen staan tussen de kelkbladen. Ze hebben een groenachtige witte kleur. Omdat ze praktisch geen ultraviolet terugkaatsen en ongeveer gelijke hoeveelheden geel en blauw, zijn ze voor het bijenoog 'bijenblauwgroen'. Het vruchtbeginsel, dat niet met de bloembodem is vergroeid, draagt een lange stijl met daarop een platte stempel. De bloemen zijn protogyn, hetgeen wil zeggen dat de stempel rijp is voordat de helmknoppen zich openen. Over het algemeen is dat een methode om de kruisbestuiving zoveel mogelijk een kans te geven. Bij de pruim heeft dit mechanisme echter geen doel omdat de bloemen meestal zelfsteriel zijn en er dus bij zelfbestuiving toch geen vruchtvorming plaatsvindt.

Het stuifmeel is geel. De korrels hebben drie kiemopeningen en een door de lichtmicroscop gezien, gestreept oppervlak.

Nectar met variabel suikergehalte

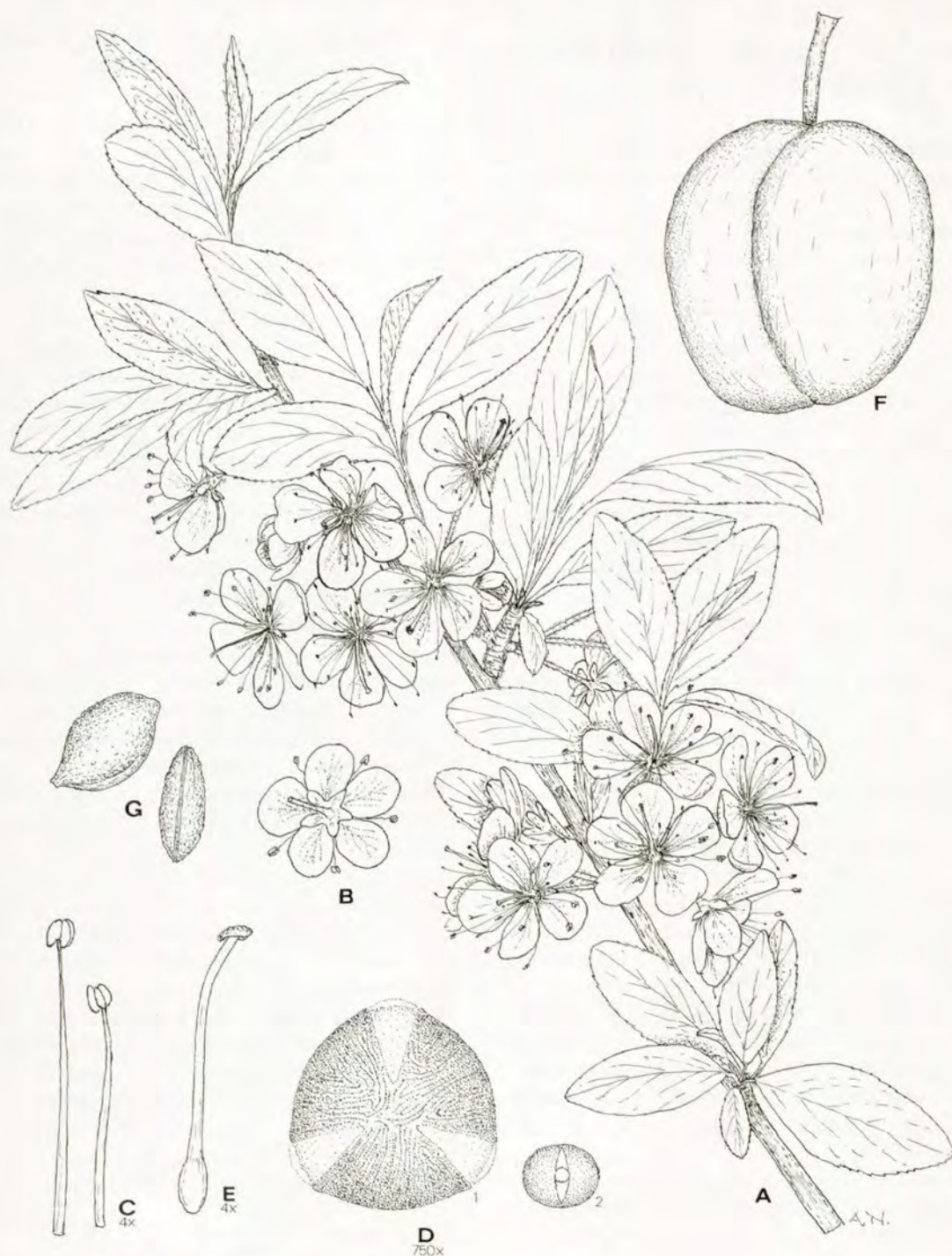
Het nectarium ligt op de binnenzijde van de bloembodem tegen de basis van de meeldraden. In de nectar zijn de suikers saccharose, fructose en glucose in ongeveer gelijke hoeveelheden aanwezig. De suikerconcentratie van de nectar is relatief laag en wordt tengevolge van de open ligging van het nectarium sterk beïnvloed door de luchtvochtigheid. Uit onderzoek (Vansell) is gebleken dat de suikerconcentratie van de afgescheiden nectar in de loop van de dag stijgt.

Steenvrucht

Het vruchtbeginsel bevat twee zaadknoppen waarvan er echter maar één tot ontwikkeling komt. De vrucht is een steenvrucht bestaande uit een steenachtige kern die door een dikke laag vruchtvlees wordt omgeven.

Literatuur

- Scholz, H. en J. Scholz (1995): Prunoideae in: Gustav Hegi Illustrierte Flora von Mitteleuropa, Band IV, Teil 2B. Blackwell Wissenschafts-Verlag, Berlin/Wien.
Vansell, G.H. (1934): Relation between the nectar concentration in fruit blossoms and the visits of honey bees. Jour. Econ. Ent. 27: 943-945.

Pruim (*Prúnus doméstica* subsp. *doméstica* L.)

A tak met bloeiwijze; B onderzijde bloem; C meeldraden; D stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; E stamper; F vrucht; G steen.

Uit het rapport bestrijding Amerikaans vuilbroed

Voor de bestrijding van Amerikaans vuilbroed worden wereldwijd de volgende drie methoden gebruikt

1. Stamping-out

In een aantal landen waaronder Nederland is de bestrijding van Amerikaans vuilbroed gericht op het uitroeien van de ziekte door stamping-out. Na het vaststellen van de ziekte worden door de verantwoordelijke RVV de zieke, de van ziekte verdachte volken en andere volken die vermoedelijk geïnfecteerd zijn gedood. De dode bijen, de bijenwoningen en ander besmet bijenteeltmateriaal worden vernietigd.

Voordat deze maatregelen worden getroffen wordt de waarde vastgesteld van de bijenvolken en de bijbehorende materialen, die vernietigd worden.

In een gebied van 3 km rond de besmette bijenstand wordt een vervoersverbod ingesteld. Alle bijenvolken uit dit gebied worden gescreend op Amerikaans vuilbroed. Een knelpunt hierbij is de vaak gebrekkige medewerking van de bijenhouders.

Met deze methode en het gebruikte weringsbeleid is in Nederland in de afgelopen jaren een goed resultaat behaald. Volgens deskundigen en buitenlandse literatuur verdient deze aanpak dan ook de voorkeur, gezien het weinig frequent voorkomen. Het aantal uitbraken van Amerikaans vuilbroed is gering gebleven. Een belangrijke voorwaarde is wel dat stamping-out alleen toegepast kan worden bij een beperkt aantal uitbraken. Bij een grotere frequentie van voorkomen kan een omslagpunt worden bereikt waarbij gekozen moet worden voor een andere bestrijdingswijze. Vermoedelijk ligt dit omslagpunt bij een 0,5% uitbraken onder de imkers. Ook de hoogte van de bestrijdingskosten kan een belangrijke factor zijn die deze keus beïnvloedt. Het eventuele grote verlies aan bijenvolken kan snel gecompenseerd worden door een snelle vermeerdering.

Om de bijenkasten en andere materialen te sparen is bestraling een mogelijkheid. In Australië wordt bestraling van bijenkasten in de praktijk toegepast.

2. Medicatie

In diverse landen worden antibiotica, zoals sulfathiazol en oxytetracycline hydrochloride, gebruikt voor de bestrijding van Amerikaans vuilbroed. In Amerika en Canada worden deze middelen bijna altijd gebruikt.

Het nadeel van deze antibiotica is dat deze middelen alleen het vegetatieve stadium van *Paenibacillus* larvæ doden. De sporevorm van *Paenibacillus* larvæ wordt niet gedood waardoor de bacterie in het bijenvolk aanwezig blijft. Als het gebruik van de antibiotica wordt gestopt kan *Paenibacillus* larvæ weer toeslaan. Ondanks het gebruik van deze medicijnen blijft de ziekte toch in stand en gaat de verspreiding verder. Jarenlang gebruik van medicijnen leidt er toe dat steeds meer bijenvolken besmet raken.

De bijenhouder moet jaarlijks medicijnen kopen en aan de volken toedienen. Zoals bij alle chemische bestrijdingsmiddelen kan er na langdurige toepassing ook resistentie van de bacterie tegen deze middelen ontstaan. Bovendien kunnen er residuen van deze middelen in de honing terechtkomen.

Deze methode is geen gewenste oplossing voor het probleem. In Nederland zijn er momenteel geen antibiotica geregistreerd voor de bijenteelt.

3. Kunstzwermbehandeling

De kunstzwermbehandeling is gericht op het behoud van de bijenvolken. In Denemarken en Duitsland wordt de kunstzwermbehandeling gebruikt om Amerikaans vuilbroed te bestrijden. De bijen van de besmette volken worden bij deze methode op nieuwe kunstraten gezet. De oude raten uit deze volken worden omgesmolten of vernietigd. Bij de kunstzwermbehandeling kent men een aantal verschillende toepassingen.

Van een besmette stand worden alleen de bijenvolken met verschijnselen van Amerikaans vuilbroed vernietigd. Bij de andere verdachte volken zonder verschijnselen wordt de kunstzwermmethode toegepast. Men kan de bijen laten hongeren door ze in een nieuwe kast of doos af te slaan en vervolgens, zonder voer, enkele dagen in een donkere koele ruimte te plaatsen. Als de honingmaag van de bijen leeg is zal ook het aantal sporen van *Paenibacillus* larvæ in de bijen afnemen. Echter, de bijenvolken zullen niet vrij van sporen worden.

De bijenkasten worden bij deze methode grondig schoongemaakt en geflambeerd. Hierna worden deze weer gebruikt.

Het resultaat van de kunstzwermbehandeling hangt sterk af van de intensiteit van de behandeling. Er wordt doorgedaan met bijenvolken en kasten waarin nog sporen aanwezig kunnen zijn. In de praktijk blijkt dat er na verloop van tijd weer nieuwe infecties van Amerikaans vuilbroed kunnen ontstaan.

De kunstzwermmethode is bovendien erg arbeidsintensief. Het risico voor verdere verspreiding van Amerikaans vuilbroed blijft aanwezig.

Bijensuiker, suikersiroop en suikerdeeg

Voor het bijvoeren en inwinteren van bijenvolken wordt, naast kristalsuiker in toenemende mate gebruik gemaakt van suikersiroopen en suikerdeeg die in de handel worden aangeboden. De kostprijs van suikersiroop/deeg is vaak aanzienlijk hoger dan van de kristalsuiker. Deze produkten bevatten namelijk ook een percentage water.

Veel imkers kiezen voor deze produkten omdat ze kant en klaar zijn, waardoor het oplossen van kristalsuiker niet meer nodig is. De suikersiroop bevat ook een lager percentage water dan de opgeloste kristalsuiker waardoor de bijen minder energie nodig hebben voor het indampen tot wintervoer. Suikerdeeg, dat 10% water bevat is vanaf september niet meer geschikt als wintervoer omdat het de bijen teveel moeite kost om dit suikerdeeg op te nemen. Ook voor noodvoeding is suikersiroop beter geschikt dan suikerdeeg.

Voor het oplossen van kristalsuiker kan gebruik gemaakt worden van een suikersmelter waardoor de suiker zonder roeren met koud water eenvoudig kan worden opgelost. Koken van de suiker oplossing is absoluut niet nodig.

In de afgelopen jaren zijn door de Ambrosiushoeve vergelijkingsproeven gedaan met inwintering met kristalsuiker en enkele suikersiroopen. Hierbij zijn geen verschillen gevonden in de voorjaarsontwikkeling van de bijenvolken.

Bij de aankoop van suikersiroopen en suikerdeeg voor bijenvoer moet wel op een aantal punten gelet worden. In de eerste plaats is dat de samenstelling van de suikers. Geschikte suikers zijn saccharose (kristalsuiker), fructose (vruchtensuiker) en glucose (druivesuiker). Andere dan deze drie genoemde suikersoorten mogen niet of slechts in zeer kleine hoeveelheden aanwezig zijn. Indien er teveel glucose in het bijenvoer voorkomt bestaat het gevaar dat deze suiker in de winter in de raten kristalliseert en niet meer door de bijen kan worden opgenomen. Tijdens de winterzit is er onvoldoende vocht beschikbaar om de suikerkristallen op te lossen. Ook betekent het meer arbeid voor de bijen. Om deze reden is ook koolzaadhoning niet geschikt als wintervoeding.

Het gehalte aan HMF (hydroxymethylfurfural) mag niet

hoger zijn dan 20 ppm (1 ppm = 1mg/kg). HMF is giftig voor bijen. HMF ontstaat als bij de bereiding van suikersiroopen zuren in plaats van enzymen zijn gebruikt. Ook tijdens langdurige opslag neemt het gehalte aan HMF toe. Suikersiroopen die in de frisdrankenindustrie worden gebruikt bevatten vaak een hoog gehalte aan HMF.

Verder moet het gehalte aan mineraalstoffen of balaststoffen (o.a. samengestelde suikers) zo laag mogelijk zijn om de darmen van de bijen in de winter zo weinig mogelijk te belasten (asgehalte kleiner dan 0,1%). Aan het wintervoer moeten ook geen andere stoffen worden toegevoegd. Als het gehalte aan voor de bijen onverteerbare stoffen te hoog is kunnen de darmen van de bijen dit niet meer verwerken waardoor roer en aanverwante ziekten optreden. Ook honingdauwhoning en heidehoning zijn om deze redenen minder geschikt voor de overwintering.

Een hoog gehalte aan water in de suikersiroopen kan bederf door gisting veroorzaken. De suikersiroop moet neutraal tot zwak zuur zijn (pH 4-7).

Honingonderzoek op Ambrosiushoeve

Door de steunmaatregelen van de EU is op de Ambrosiushoeve de mogelijkheid geschapen om honingmonsters te laten onderzoeken. Hierdoor kan de bijenhouder een beter inzicht krijgen in de kwaliteit van zijn honing waardoor hij in staat is om op langere termijn te werken aan kwaliteitsverbetering van de honing. Van de honingmonsters zal het stuifmeel worden gedetermineerd om de herkomst van de honing vast te stellen. Daarnaast zal het suikergehalte, glucose-oxidase en het gehalte aan peroxide worden vastgesteld. De gegevens over de kwaliteit en de herkomst van de honing kunnen bijdragen aan een betere vermarkting van de honing.

Vanaf heden kunnen honingmonsters naar de Ambrosiushoeve worden ingezonden. Een honingmonster dient te bestaan uit minimaal 100 gram honing, verpakt in een onbreekbare pot. Aan dit onderzoek zijn voor de bijenhouder geen kosten verbonden.

Open dag Ambrosiushoeve

De Open dag van de Ambrosiushoeve is dit jaar op zaterdag 12 september. Op deze dag kunt u kennis nemen van het werk op de Ambrosiushoeve. Een meer uitgebreid programma van deze dag zal later worden gepubliceerd.

Serene rust

Bent u daarop gesteld? Houd dan tijdens een dracht-arme periode de inspecties kort in verband met rove-rij. Hang uitgenomen raampjes bijen in een drie-of-zesramer en sluit deze af. Bedek ook de raten van het te inspecteren volk met een doek. Worden er afleg-gers gemaakt die op dezelfde locatie blijven staan sluit dan het vlieggat met een prop gras en laat ze 24 uur met rust (uit de zon en denk om ventilatie). Geef de afleggers achtergehouden raten wintervoer. Vloeibaar voedsel geven we pas als het een 'volk' is gewor-den met alles erop en eraan, zoals nectar/stuifmeel verzamelen en verdedigen. Ga er niet vanuit dat het overdreven zorg is. Zelf moest ik eerst ervaren hoe twee drieramers werden leeggeroofd, voordat deze imkerswijsheid goed tot me doordrong. Vanaf die tijd werk ik standaard met stokdoeken. Voor de meesten van ons ligt de hectische periode nu achter ons en is het wachten op de resultaten van onze moerteelt. Ook daarbij kunnen zich verrassingen voordoen, zoals bij 'Jan' die in het blad van het Rotterdamse Ambrosiusgilde verslag doet en zijn verhaal afsluit met de zin: 'Hier begrijp ik weer niets van...' Zijn relaas.

Koninginnenraadsels

'Een klein nazwermpje werd enige weken geleden in een tweeraams observatiekastje gehuisvest. Na twee weken is de koningin eindelijk aan de leg. Tegelijker-tijd werd een koninginnenteeltprogramma uitgevoerd. Een Apidea-kastje met standbevruchte koningin staat op ongeveer 2 meter afstand van de observatiekast. Eergisteren dacht ik: 'ik haal de koningin uit de obser-vatiekast en doe haar in een kleiner kastje als reserve (geel gemerkt, niet geknipt) en ik hang de raampjes van het Apidea-kastje (aan een toplat gebonden en gewikkeld in krantenpapier) in de observatiekast met opzettende bijen en koningin.' De koningin geknipt en gemerkt met een geel plaatje nr 12.

Gisteren bleek dat de krant gedeeltelijk was opge-ruimd. Toen heb ik maar een beetje geholpen want een hele krant opruimen voor twee raampjes bijen is ook wat erg veel werk. Ik kon de koningin niet vinden. Het is ook erg veel 'doorelkaar' gedoe. Vanmorgen tegen 10 uur kijk ik in de observatiekast en zie: daar tippelt de oorspronkelijke koningin geel gemerkt en niet geknipt op de ramen. Ze is dus teruggevlogen over een afstand van twee meter!

De koninginnenteeltkoningin nr 12 is verdwenen! In het Apidea-kastje zitten nog vijf bijen.

Een koninklijke reactie

Even iets vooraf. Kom op een vergadering, ontmoet een imker of lees een nieuwsbrief en dan valt het op dat imkers graag praten over zaken die zijn misge-gaan. Is het alleen een relatiestoornis met hun bijen, of zit er meer achter. Voelen imkers zich er goed bij dat ze door hun bijen worden gekweld? Willen ze ermee aangeven hoe slim de bijen zijn en dat ze zelfs hun baasje (jawel, hun baasje) het nakijken geven? Of is het een vorm van masochisme, zwelgen in kwelling? Lees het koninginneraadselverhaal van imker Jan nog eens door en luister dan naar het commentaar van de nazwermkoningin. Misschien wordt het raadsel dan minder raadselachtig.

'Kom ik in een woning terecht die me helemaal niet bevalt. Gelukkig kostte het me weinig moeite om bui-ten te komen en daar even de vleugels te strekken. Hee! de plek van waaruit ik vertrok op weg naar mijn darlings lag toch iets verder? Inderdaad er klopt niks van en wat krijg ik een bekend luchtje in mijn sprieten. Het zal toch niet waar zijn, daar staan mijn zusjes opgewonden signaaltjes te ventileren. Nou ja, mijn zusjes, dat hadden ze kunnen zijn als ze als baby beter waren verzorgd. Wat ontwapenend, ze zijn me kwijt! Hoei, meiden, hier ben ik.

PS. Hoor ik zojuist dat er een ander individu (een eier-legmachine) verpakt in een krant was binnengedron-gen. Daar zat een vreemd luchtje aan. Ik hoef dus niet te vertellen wat mijn meiden met haar hebben gedaan, de schatjes.

Honingkeuring

Behalve jonge moertjes in de volken zien we graag gevulde honingkamers want dat beschouwen we toch zo'n een beetje als de graadmeter van onze kunde. Trots is de imker op het product dat uiteindelijk staat te glanzen in de pot. Misschien komt het wat vreemd over, maar ik heb mijn honing wel eens met tegenzin verkocht, alsof ik iets van mezelf weg deed. Een uitda-ging doet zich voor als de plaatselijke vereniging een honingkeuring organiseert. De volgende stap is de provinciale keuring en voordat je het weet ding je mee naar erkenningprijzen op een landelijke honing-keuring. De organisatie van zo'n evenement is niet niks om nog maar te zwijgen over het werk dat de keurmeesters moeten verzetten om tot een juiste waardering van de inzendingen te komen. Tijdens de Open dag in het Bijenhuis vorig jaar was er ook een

honingkeuring en -presentatie. De deelname was zo groot dat de keurmeesters nauwelijks tijd kregen om aan de feestelijkheden deel te nemen. Jammer, want deze bijeenkomsten blijven vooral een sociaal gebeuren. De presentatie van de inzendingen kwam door tijdsdruk niet uit de verf. Teleurstellend voor allen die erbij waren betrokken. Kan het beter? Ik denk van wel. In grote lijnen staat me het volgende voor de geest. Een hoofdvereniging organiseert in het najaar een themadag met daaraan verbonden een landelijke honingkeuring en kondigt die vroegtijdig aan. Daaraan vooraf organiseren afdelingen een honingkeuring. De honing van de prijswinnaars wordt apart gehouden en collectief ingezonden naar de landelijke keuring. Om in de tussentijd kristallisatie van de vloeibare honing te voorkomen wordt deze verpakt/verzegeld en voorzien van een code in de diepvries bewaard. Met deze opzet wordt tweemaal gewedijverd om de prijzen, in de plaatselijke groep en door de winnaars landelijk. Het voordeel voor de organisatie is dat er een geselecteerde hoeveelheid honing vroegtijdig aanwezig is die al eerder door erkende keurmeesters volgens standaardnormen is gekeurd. Om de uiteindelijke prijswinnaars te kunnen bepalen worden de inzendingen nogmaals scherp beoordeeld. Daarnaast worden de bezoekers van de manifestatie bij de keuring betrokken. Met een cijfer kunnen zij een consumentenwaardering uitspreken via een eerder verstrekt formulier. Deze waardering wordt als aparte prijs/oorkonde behandeld. De inzenders van de landelijke keuring kunnen dus twee eervolle vermeldingen verdienen, een publieksprijs en een kwaliteitsprijs. Daaraan vooraf hadden ze al een oorkonde verdiend tijdens de plaatselijke keuring (vanaf nu verkoopt de imker 'honing met prijzen bekroond'). De benodigde oorkonden worden door de hoofdvereniging beschikbaar gesteld in de kleuren goud, zilver en brons voor de eerste t/m derde prijs. Door deze opzet ontstaat een sportieve plaatselijke en landelijke wedijver tussen de deelnemende imkers. Ook worden de bezoekers bij het geheel betrokken. Uiteraard wordt de honing smaakvol geëtaleerd. Als tussenstation zou ook nog een regionale- of provinciale keuring kunnen worden ingelast. Natuurlijk kleven er problemen aan deze opzet, maar die zijn op te lossen. Zie het geheel als een raamwerk waardoor wij ons, als deelnemende imkers, meer betrokken voelen bij het geheel. Dat er uiteindelijk een beter produkt zal worden verkocht is mooi meegenomen.

Hoe haal ik de koningin uit een zwerm?

In het boekje 'Koos, de iemker' van D. Tipstra staat vermeld op welke bijzondere wijze imker Hofman de koningin uit een geschepte zwerm zoekt. Het gaat als volgt.

'Zet de korf even neer en haal een flink stuk papier. Leg dat op het gras. Waarom doet u dat Hofman, vraagt Koos. Een andere iemker heeft gevraagd of ik een moeder voor hem heb, daar krijg ik een kwartje voor. Hofman keert de zwerm om boven het papier en schudt alle bijen er zo goed mogelijk uit. Wat een gekrioel! Na enige tijd verspreiden de bijen zich over het hele papier. 'Lopen ze niet weg van het papier?' vraagt Koos. 'Nee, dat doen ze niet en nu moet je eens zien hoe mak zulke bijen zijn'. Hofman graaide met blote handen in de bijen. Nu ga ik de moeder er uit zoeken. 'Daar is ze' zei hij ineens en pakte iets met een tangetje. 'Laat eens zien', zei Koos. 'Is dat nou de koningin?' Koos zag als enige verschil dat de koningin iets langer was dan een werkbij. De iemker stopte de koningin in een leeg luciferdoosje en bevestigde dat aan zijn arm. Het duurde niet lang of de bijen marcheerden langs zijn hand omhoog naar het luciferdoosje. Na een poosje hing de hele bijenfamilie aan zijn arm. Zo droeg hij de zwerm voorzichtig naar de kast waar ze uitgekomen waren. Koos mocht het deksetl eraf lichten en toen schudde de iemker de bijen van zijn arm in de kast. Het doosje met koningin verdween in zijn zak.

173

Het weer in juni

Als landelijk gemiddelde over de periode 1961-1990 geldt 196 uren zonneschijn, 65 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 19.1°C.

Juni-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)
1993	normaal	droog (40)	normaal
1994	normaal	normaal	normaal
1995	normaal	normaal	koel
1996	normaal	droog (33)	normaal
1997	normaal	zeer nat (105)	normaal

Geraadpleegd:

Koninginneraadsels, Ambrosiusgilde Rotterdam,
Raat voor Imkers 20(2):11(1997)

Tongeren van, Frans. Hoe haal ik de koningin uit een zwerm?
De vliegplank 4(05); 08(93)

Fruit II en kunstzwermen (deel 6)

Peter Liefbroer

Dit dagboek volgt de 'beginnerscursus' 1997 van het AOC Clusius College in Alkmaar. Deze cursus heeft een al jarenlange traditie en wordt georganiseerd in samenwerking met VBBN-subvereniging Noord-Hollands Midden. Cursisten komen uit heel Noord-Holland boven Noordzeekanaal en Amsterdam.

Fruit II

De appels bloeien ook in 1997, soms is het mooi bijenweer, dan regent het en is het veel te koud. Hollandse weer dus. Toch lijkt de honingopbrengst niet zo gek wanneer we de volgende zaterdag weer bij het fruit verschijnen.

Vrijdag had de fruitteler mij al gebeld dat het eerste volk zwermde. Hij was zo vriendelijk, want zelf ook ex-bijenhoudster, om het geknipte moertje via de vliegplank weer naar binnen te laten lopen. Die zaterdag zal dat volk opnieuw zwermen. Een prachtig gezicht. En de geknipte moer weer, volgens het boekje, onder de vliegplank. Natuurlijk zit dit volk bij inspectie vol

gesloten doppen. We verwijderen die en weten dat ze over ten hoogste zes dagen (ééndagslarve in de koninginnengelei, na zes dagen een gesloten dop, bij goed weer zwermen de bijen), bij goed weer opnieuw zal zwermen.

Ook de meeste andere volken zijn nu echt zwermklaar. Alle ramen worden nog eens nagekeken op doppen, ook boven het rooster. Natuurlijk wordt eerst goed gekeken of de moer nog aanwezig is. Eén volk blijkt moerloos, de ongemerkte moer is bij het afslaan van de raten uit de bovenbak in de onderbak verloren gegaan. Alleen in deze kast worden de doppen met rust gelaten.

Reizen

Voor het reizen van het fruit terug naar Purmerend bevrijd ik nog een kwaker, naast de tuter, in het moerlose volk. De 'zwermduivel' heeft vijf dagen later al weer gesloten doppen, ik verwijder ze nog maar een keer, het moertje zie ik nog lopen. We vervoeren de bijen naar de nieuwe bijenstal in Purmerend.

174

Kunstzwermen I

De spannendste les voor de cursisten is de les waarin de kunstzwermen gemaakt moeten worden. Vooral omdat op die dag de kunstzwermen meegenomen mogen worden door degene die daarvoor belangstelling heeft. Dit jaar willen negen cursisten graag een kunstzwerm hebben.

Dat wordt natuurlijk moeilijk. In het vroege voorjaar begonnen we met negen volken. Eén volk ging dood in het vroege voorjaar. Acht over. Eén volk zit in een korf, krijgen we die moeder te pakken? Zeven. De observatiekast moet gevuld. Zes. Eén moeder heeft een erg onregelmatig broednest en het volk is bij behandelingsdruk en stekelig. Vijf. De zuivere 'Schier'-moeder verloren bij een inspectie. Er zijn dus drie, misschien vier moeders en dus kunstzwermen beschikbaar. Natuurlijk zal ik nog wel eens een zwerm scheppen, maar daar kan ik niet op rekenen. Een bevriende bijenhouder blijkt echter wel bereid om zijn bijen beschikbaar te stellen voor de cursus. Zijn vijf kasten komen, na het fruit, ook naar Purmerend.

Kunstzwermen II

De bijenkasten van de bevriende imker zijn nog niet zo vaak bekeken dit jaar. Koninginnenroosters ontbreken en de moeders zijn niet gemerkt.

We doen een poging. Eén moeder wordt gevonden en één volk heeft gezwerm en zit vol met gesloten doppen. In de andere drie volken zitten veel bijen, maar de moeders zijn niet te vinden. Ik besluit om de drie volken compleet af te laten slaan in de meegebrachte kasten. Deze kunstzwermen blijven achter op de stand in Purmerend en mogen pas de volgende keer worden meegenomen. Per volk blijven de huisbijen met de koningin achter in de nieuwe kast. De vliegbijen gaan terug naar de oude kast met het broed en de honing. De drie nieuwe kasten plaatsen we boven op de oude kasten. De nieuwe kasten krijgen een raam voer mee en het vlieggat wordt verkleind. Later in de week zal ik de moertjes opzoeken en merken en knippen. Hieruit blijkt maar weer eens hoe gemakkelijk het is om moeders in het vroege voorjaar te merken en te knippen als de volken nog niet zo groot zijn en daren nog niet voor verwarring zorgen.

Uiteindelijk gaan alle cursisten tevreden naar huis. Ze hebben weer veel geleerd. Ook hoe het niet moet of hoe het anders zou kunnen. De drie gemerkte moertjes zijn met zes ramen bijen en drie uitgebouwde ramen meegenomen. Thuis zullen ze gevoerd en gekoesterd worden, totdat ze weer willen gaan zwer-

men, natuurlijk. Het ene ongemerkte moertje is intussen gemerkt en ook meegenomen. Het andere ongemerkte moertje is gemerkt en met drie uitgebouwde ramen in de observatiekast gehangen. Leuk om het in de loop van de zomer te volgen. De korf is opgeklopt in het jaagvat, maar omdat het volk per ongeluk berooft was, is het nog niet gelukt om de moeder omhoog te krijgen. Later nog maar eens proberen. Van de negen cursisten hebben er nu vier bijen thuis, drie hebben hun kast nog in Purmerend staan en twee wachten nog op een volkje. We komen er wel of is de ambitie om cursisten aan een volkje te helpen te hoog gegrepen?

DE IMMENHOF

Alle bijenteeltmaterialen voor de moderne imker

Aanbieding:

vuren Spaarkast
5 stuks à

f 180,00 per stuk
f 160,00 per stuk

Geopend: Zaterdag van 8.00 - 12.00 uur en na telefonische afspraak. Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen, 0342-472837 / 0653182006

175

Imkersbedrijf 'De Werkbij'

houdt op zaterdag 20 juni 1998 wederom

OPENDAG

van 10.00 uur tot 17.00 uur

GRATIS TOEGANG

Wat kunt u, onder het genot van een kop koffie en een plak overheerlijke honingkoek, allemaal zien?

Bijenstal, met o.a. een spiegelkorf

Bijenwassmelten

Kunstraat gieten

Bijenwaskaarsen gieten

Observatie-bijenkast

Honing slingeren en afvullen

Korfvechten, enz.

Er zal enige malen een lezing worden gehouden over propolis.

Diverse stands zijn aanwezig: waaronder de bijenverenigingen VBBN en ANI, verkoop van honing- en imkersartikelen (met diverse speciale aanbiedingen!) en de kinderen kunnen zelf bijenwaskaarsen rollen.

IMKERSBEDRIJF
De Werkbij

C. van Holland Nrd, Meentsteeg 18 3911 SE Rhenen tel. 0317 61 29 42

Koninginnen knippen

Op de heide had ik in augustus de volgende ervaring. Het was zondagmiddag, prachtig weer en tegen de dertig graden. Het leek mij leuk te gaan kijken hoe mijn bijen het doen op de Oldebroekse heide. De verwachtingen waren hoog gespannen want de hei had de nodige regen gehad en de volken waren in goede conditie. Het vliegen van de bijen viel me echter niet mee en van het echte haalgedrag kon ik niet spreken. Ik hing over de kasten om goed de binnenkomende bijen te kunnen observeren en tot mijn verbazing liep op een van de vliegplanken een grote koningin. Balen dacht ik, zeker doppen over het hoofd gezien en nu een jonge moeder op bruidsvlucht. De moeder was wel erg groot maar ja, je weet nooit met die jonge moeren uit echte zwermcellen. Het was wel raar want het volk had sinds twee maanden een leggende jonge koningin. De koningin liep eventjes rond en vloog toen al rondjes vliegend weg over de hei. Geen zwermende bijen er achter aan dus een afkomende zwerm kon het ook niet zijn.

Nog met het oor tegen de kast geluisterd naar eventuele kwakers en tuters maar niets van dit alles. Een week later de bewuste kast open gemaakt en, niets aan de hand. Broed in alle stadia en nergens doppen te bekennen. De koningin was kennelijk weer gewoon doorgegaan met leggen. Heeft iemand ooit deze ervaringen opgedaan en een verklaring voor dit verschijnsel? Is dit misschien de reden dat we bij geknippede koninginnen ineens een stille moerswisseling hebben of ineens een moederloos volk aantreffen met redcellen?

Is het wel verstandig altijd maar koninginnen te knippen terwijl ze blijkbaar behoefte hebben af en toe eens een vlucht over het drachtgebied te maken? Wie reageert hierop en heeft een vergelijkbare ervaring met een eventuele verklaring? (een extra bruidsvlucht geloof ik niet zo in)

W.J.F. Muis

Varroamijt resistent tegen chemische bestrijding

Zo als we in Bijen lezen, is dit verschijnsel reeds opgeukt tot aan de Nederlands-Belgische grens, maar zeer waarschijnlijk ook reeds deze gepasseerd, gezien er hier nog geen onderzoek naar gedaan wordt, zover mij bekend is. Mocht het lonend zijn, dan gaan de grote farmaceutische concerns wel onderzoek doen naar een nieuw middel. De kans dat de parasiet bin-

nen korte tijd ook resistentie ontwikkelt tegen een nieuw middel maakt die activiteit commercieel weinig aantrekkelijk. En komt er niet snel een erkend, chemisch middel dan zullen velen weer terugvallen op het kankerverwekkende 'Amitraz', dat helaas nog door velen gebruikt wordt, omdat het zo lekker goedkoop is. De varroamijt is een geharnaste tegenstander, die zich niet van de ene op de andere dag laat verslaan, maar door zo goedkoop mogelijk met dit kankerverwekkende middel je bijenvolken te behandelen degradeer je jezelf wel. Met de milieuvriendelijke bestrijding, de enig juiste, weet men zeker de correcte weg te bewandelen, om deze parasiet te bestrijden.

Minne Bonnema

Bij-kar

In de afgelopen vijftien jaar dat ik nu imker lijkt het dat mijn bijenkasten zwaarder zijn geworden, of... kost het mij meer kracht, omdat ik ook 15 jaar ouder ben geworden? Rugklachten heb ik niet, maar wil ik ook niet krijgen en ik ben van plan nog vele jaren te blijven imkeren. Voor het weinige reizen dat ik doe wil ik ook niet steeds een auto gebruiken. Als imker houd ik van de natuur en ben derhalve graag milieubewust bezig.

Hierover praatte ik in de zomer van 1997 met een bevriende relatie die een constructiebedrijf heeft voor auto-aanpassingen en kofferbak-liften (B&S, Hoorn). Uit deze gedachtenwisseling is een samenwerking ontstaan, om een 'bij-kar' te gaan maken waarop twee

Simplex kasten kunnen worden vervoerd.

Een programma van eisen werd opgesteld:

In mijn achtertuin moet ik met de bij-kar een kast kunnen optakelen en op de kar laten zakken. Ook zonder fiets moet de bij-kar stabiel staan, dus er zijn uitschuifbare pootjes gemaakt, zodanig dat wanneer een kast wordt getakeld, boven en naast de bij-kar zwenkt, het hele zaakje niet kantelt.

De beladen bij-kar moet over het tuinpad, door de deuren, naar de straat gereden kunnen worden om dan achter mijn fiets gekoppeld te worden. De bij-kar moet tussen de paaltjes van het fietspad door kunnen rijden, en in een boomgaard of veld over het oneffen terrein kunnen worden gereden. De takel moet solide genoeg zijn om een kast met twee of drie honingkamers nog te kunnen tillen. Bovendien moet er verlichting op zitten om als de schemering invalt te kunnen reizen. Het resultaat is fantastisch! Het verplaatsen van mijn simplex-kasten kan ik nu alleen af en kost me nauwelijks inspanning. Toch moet ik bekennen dat er nog een wijziging komt: ik zal een ander tandwiel op de achteras van mijn fiets laten zetten. Hierdoor zal de kleinste van de drie versnellingen nog lichter gaan. Het trekken van 100 à 150 kilo achter je fiets is geen peuleschilletje gebleken. Bij vragen hierover, bel 0229-215433. *Kees Willink, Hoorn.*

Tekort aan volken

In een aantal dagbladen heeft een artikel gestaan over het tekort aan bijenvolken voor de bestuiving van appels en peren. Op dit artikel heb ik in de Telegraaf gereageerd. Ik stelde dat het teruglopen van het aantal volken in ons land in eerste instantie de schuld van de tuinbouwsector is en dat de belangen van de fruittelers meestal niet die van de imkers zijn. De fruittelers willen zo weinig mogelijk betalen en met gif spuiten wanneer het hen uitkomt.

Tot nu toe heb ik van maar één lezer een reactie ontvangen. Hij vond mijn brief negatief en de oorzaak lag volgens hem in de vergrijzing van de imkers. Verder stelde hij dat er over het spuiten duidelijke afspraken bestaan tussen fruittelers en bijenbonden.

Volgens mij heeft waarschijnlijk elke imker wel eens met spuutschade te maken gehad. Ik heb een tiental jaren geleden besloten mijn bijen niet meer aan de fruittelers te verhuren omdat ik de dode bijen met handenvol tegelijk weg kon vegen. Een beroep op de telers haalde niets uit want het moest maar bewezen worden.

Verder vind ik de vergoeding voor de bestuiving echt belachelijk laag en ik zou iedereen willen aanraden om

de bijen thuis te houden waardoor er vanzelf meer betaald gaat worden. Stuur uw reacties. Met elkaar kunnen we misschien de bijenbonden er van overtuigen dat er betere regelingen moeten komen.

M.J.J.H. Geenen, Oud-Gastel

(Rijpersweg 46, 4751 AT; tel.: 0165 511843,

fax: 0165 514776, e-mail: geenen@concepts.nl)

Bij niet welkom in natuur

Dit tendentieuze verhaal van Piet van Seeters stond in de Volkskrant van zaterdag 2 mei j.l. en ging over het feit dat natuurbeheerders zich zorgen maken omdat de honingbij eigenlijk een grote voedselconcurrent is van de wilde bij. Dit ondanks het feit dat onze honingbij in hoge mate heeft bijgedragen tot het tot stand komen van de totale en zeer rijke flora. En dat er 3x minder bijenvolken zijn dan vlak na de oorlog en dat er ook nog maar ca. 10.000 imkers zijn en dat, en dat, en dat...

Dit alles naar aanleiding van een rapport dat is gepubliceerd door het IKC Landbouw (Informatie en KennisCentrum) en dat gaat over de vraag of imkers hun honingbijen nog wel mogen neerzetten in natuurgebieden omdat er volgens deze 'natuurbeheerders' aanwijzingen zijn dat de honingbij (u weet wel die waarmee de imkers zoveel geld verdienen) een concurrent zou zijn van de wilde insecten die ook op bloemen vliegen zoals wilde bijen, hommels, zweefvliegen, kevers en vlinders. Bij deze nectar-etende arme dieren praten ze over insecten en gaan voorbij aan het gegeven dat honingbijen ook insecten zijn, maar dat klinkt minder goed. Dit literatuuronderzoek is op verzoek van, en door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij betaald, verricht door imkers, natuurbeheerders en wetenschappers. De commissie stelde een norm van vier volken per hectare maar dat vonden sommige leden van de commissie veel te veel en zijn boos uit de commissie gestapt.

De commissie heeft een eensluidend advies gegeven omdat de imkers nu eindelijk wilden toegeven dat er 'een probleem' is. Ondanks dat imkers er veel aan doen om solitaire insecten in stand te houden door rietbossen en uitgeboorde houtblokken in hun tuin te hangen voor de metselbijen, vogelkastjes voor hommels en hoornaars en er tegenwoordig heel veel imkers zijn die bijenhouden als hobby zien, met alles wat er omheen leeft en dus niet in de eerste plaats aan hun beurs denken.

Staatsbosbeheer gaat nu een norm stellen voor het plaatsen van bijenvolken in natuurgebieden en zal een

aanbeveling van twee volken per hectare doen. Natuurmonumenten wacht op een nieuwe inventarisatie van wilde bijen om te bezien waar de meest bedreigde soorten zitten.

De afgelopen week werd ik over dit artikel verschillend kanten aangesproken door collega's en bezoekers van de Open dagen op de Ophovenerhof, vooral over het negatieve aspect van de imkers. De meeste mensen lezen zulke artikelen niet goed.

Genoemde reacties in de pers wekken bij mij een grote weerstand op.

Dit schrijf ik van mij af om 6.30 uur in de ochtend van een heel mooie moederdag, terwijl de croissantjes voor 'moeders' in de oven liggen te sputteren. Nu ga ik nog even koffie zetten en van het mooie weer en het gezoem van de bijtjes in de tuin genieten voordat ze worden verbannen door 'natuurbeheerders'.

Bee happy, Beebob.

Bob de Graaf

178

Overleg drachtgebieden

Door het wegvallen van de koolzaaddracht zijn actieve imkers naarstig op zoek naar andere mogelijkheden. In de praktijk houdt dit in, dat de druk op de bestaande drachtgebieden groter wordt. De laatste jaren zie je dat een aantal imkers uitwijkt naar het buitenland, waar de kans op succes toch wat groter is. Het betreft hier vooral de koolzaadvelden in onze buurlanden Duitsland en België. Wat de organisatorische kant van het reizen betreft zijn er twee belangrijke zaken.

1. Vooraf moeten er goede afspraken worden gemaakt met de eigenaren van percelen drachtplanten. Belangrijke punten hierbij zijn o.a. aantal volken, standplaats, tijdstip van inzet en vergoedingen, wanneer die van toepassing zijn.

2. Bij het reizen buiten onze landsgrenzen moeten ook de vereiste reisdocumenten in orde zijn (gezondheidsverklaring van de R.V.V.).

Ook voor de terugreis moeten in het buitenland gezondheidsverklaringen worden aangevraagd. Problemen met de buitenlandse gezondheidsdienst moeten we altijd voorkomen. Deze zullen op de langere termijn immer in ons nadeel werken. Wat punt 1 betreft doen zich in de praktijk nogal eens problemen voor, vandaar dat ik daarop wat dieper wil ingaan. Boeren zijn dikwijls niet op de hoogte van het aantal volken dat je per ha kunt plaatsen om honing te winnen. Vraag daarom altijd even na of hij ook afspraken heeft gemaakt met collega-imkers. Zo ja, treed dan in overleg met deze imker en bekijk wat de mogelijkheden zijn. Je voorkomt teleurstellingen en onenigheid.

Imkers gaan er soms vanuit dat het vanzelfsprekend is dat ze meerdere jaren achtereen op hetzelfde bedrijf terecht kunnen. Door ook daarover goede afspraken te maken voorkom je teleurstellingen. Laat je naam, adres en telefoonnummer achter.

Zeker zo belangrijk is het onderhouden van goede contacten. Laat met de jaarwisseling iets horen of ga eens langs met enkele potten honing. De kosten gaan nog altijd voor de baat uit.

Een laatste probleem dat zich nogal eens voordoet is het plaatsen van bijenvolken vlakbij een perceel drachtplanten, zonder toestemming van de desbetreffende teler. Door toestemming te vragen aan burens van de teler is er geen sprake van illegaal plaatsen, maar dat het niet sportief is ten opzichte van degene die zijn bijen op het perceel van de teler heeft staan is duidelijk. Zeker als de honingopbrengst tegenvalt of geheel achterwege blijft geeft dit alleen maar narisigheid, die kan uitmonden in een grote ruzie. Op deze manier heeft het maken van afspraken dan ook weinig zin.

Tot slot. In de polders hadden de gezamenlijke bonden het goed voor elkaar. Door een toewijzing vooraf en goed toezicht was het aantal calamiteiten minimaal. Ook zonder deze strakke regels moet het mogelijk zijn om naar drachtgebieden te blijven reizen, zonder met elkaar in conflict te komen. Reizen is toch een van de mooiste kanten van het bijenhouden.

Eerdergenoemde problemen ontstaan meestal dan ook door het enthousiasme van imkers, die op dat moment onvoldoende in de gaten hebben waar ze mee bezig zijn. Ik zou gaarne zien dat de in dit artikel genoemde zaken eens aan de orde worden gesteld in verenigingen, kringen en bondsvergaderingen. Wellicht een goed onderwerp voor een studiedag. Ook reacties in ons maandblad 'Bijen' zijn uiteraard zeer welkom.

L.M. Opsteeg

Fotowedstrijd 100 jaar VBBN; 2e prijs 'kleuter met zesramer' van B.J. Trip te Vries.

nachtepauwoog

Nachtvlinderproject

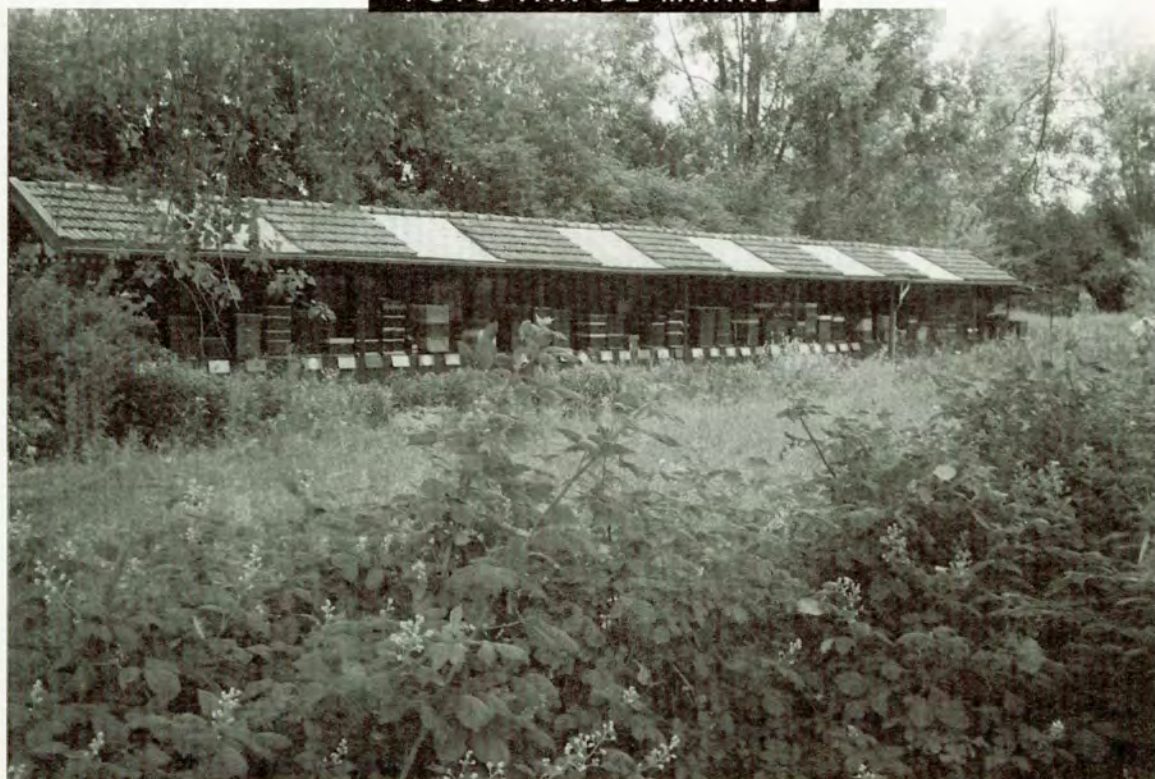
Joop Beetsma

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) organiseert in samenwerking met De Vlinderstichting het project 'Nachtvinders in het zonnetje'. Dit project is gestart in mei 1997 en loopt gedurende 2 jaar.

Het doel van de actie is om de verspreiding en de biologie van acht gemakkelijk herkenbare en overdag actieve nachtvinders beter te leren kennen. U kunt

hieraan meewerken door een waarnemingsformulier, met afbeeldingen en beschrijvingen van deze nachtvinders, bij het secretariaat van de VBBN aan te vragen en uw waarnemingen te noteren en op te zenden. Uit de resultaten zal blijken welke eisen deze vlinders aan hun leefomgeving stellen, waardoor wij in staat gesteld worden om sneller te beoordelen waar deze leefomgeving wordt bedreigd of kan worden verbeterd. Ook waarnemingen van de nectar producerende planten voor vlinders en de voedselplanten van de rupsen zijn zeer welkom!

179

Bijenstal van de VBBN-subvereniging Zutphen, met ruimte voor 50 volken op een uitzonderlijk mooie locatie midden in de stad.

Nogmaals El Niño

In het nummer van maart schreef ik u dat onze collega-imkers in Nieuw Zeeland weinig goeds verwachten van El Niño. Ik ben dan altijd nieuwsgierig hoe dat afloopt. The New Zealand Beekeeper van februari meldt daarover niet veel goeds. De afgelopen drie zomermaanden waren overstromingen en stortbuien de voornaamste verschijnselen van El Niño. In andere delen van het land woei een harde droge westenwind zonder enige neerslag, de grootste droogte sinds 50 jaar. Geen gemakkelijke omstandigheden voor een productieve bijenhouderij.

180

Etherische oliën

Het gebruik van etherische oliën is niet zo nieuw is als het wel lijkt. In februari 1991 verscheen er in de ADIZ een bericht over goede bestrijdingsresultaten met wintergroenolie. Het gaat daarbij over een combinatie van het blazen van warme lucht door het bijenvolk met behulp van de zogenaamde thermo-box en het gelijktijdig laten verdampen van de olie. Het bestrijdingsresultaat is prima. Zelfs jonge mijten in het broed werden tot 83% gedood. Een Belgische imker werkt al 6 jaar met deze methode met goede resultaten. Er zijn drie toepassingen per jaar nodig. De eerste na het slingeren van de zomerhoning, daarna in oktober en tenslotte nog een keer in de winter. Een uitgebreide beschrijving van de methode en recepten voor gebruik vindt u in het

Maandblad van de Vlaamse imkersbond, 1998/2.

Gemanipuleerd koolzaad

Er zijn planten die hun eigen insecticide produceren. Genen van zulke planten zijn overgebracht in koolzaad waarmee die ene koolzaadsoort nu ook over deze eigenschap beschikt. Deze stof is in het plantensap aanwezig. In Frankrijk wordt onderzoek gedaan om te zien of er effect is op bijen die deze planten bezoeken en of er invloed is op de larven die met deze nectar gevoerd worden. Ook interessant is de vraag wat er gebeurt als stuifmeel van deze planten terechtkomt op aan koolzaad verwante gewassen in de vrije natuur. Krijgen die dan ook deze eigenschappen? Genetische manipulatie begint voor mij steeds meer te lijken op de doos van Pandora. Voor de oude Grieken bevatte deze doos eindelijk veel rampspoed.

Bron: Beekeeping, jan. '98.

Met suiker betere bestuiving

Voeren bevordert de broedaanzet en vervolgens de stuifmeeldracht. Dat is weer goed voor een betere bestuiving. Zo is de bestuiving pas na enige tijd te verbeteren. Het kan echter ook sneller. Bijen halen de grootste hoeveelheid stuifmeel als ze gevoerd worden met 3 liter suikerwater van 50%. Dagelijks of eenmaal per 2 dagen. De beste tijd om te voeren is tussen 9.00 en 13.00 uur. De volgende veronderstelling maakt dit verschijnsel begrijpelijk. Door op deze manier te voeren zijn er weinig huisbijen die zitten te wachten om nectar aan te nemen van nectarhaalsters. Deze kunnen dan hun nectar niet kwijt en schakelen over naar het halen van stuifmeel. Dat kunnen ze zelf opbergen. Wordt er meer dan drie liter gevoerd dan gaan teveel bijen werken aan de opslag daarvan en zijn dan niet meer beschikbaar voor stuifmeeldracht.

Bron: The New Zealand Beekeeper, febr. '97.

Nostalgie

Schotland was tot nu toe nog vrij van varroamijten. In september 1997 is de mijt ontdekt in de Schotse plaatsen Canonbie, Dunblane en Golspie. De besmetting is veroorzaakt door illegaal reizen met bijen vanuit Engeland. Altijd hetzelfde! Nu kunnen Schotse imkers wasmul insturen voor onderzoek op varroa.

Bron: The Scottish beekeeper, jan. '98.

Nog meer varroamijt

W.J. Boot, J.N.M. Calis, J. Beetsma en Vietnamese collega's hebben mijten uit *Apis cerana* volken (de oorspronkelijke gastheer van de mijt) ingevoerd in *Apis mellifera* volken. Slechts 10% van die mijten bleek zich voort te planten. Bij de invoer van mijten uit *Apis mellifera* volken in *Apis cerana* volken bleek 80% van de mijten zich voort te planten. Zijn er dan misschien twee soorten varroamijten? Een agressieve en een mindere agressieve soort? Ergens in de vijftiger jaren heeft zich blijkbaar een genetische verandering voltrokken waardoor de mijt zich in de *mellifera* volken kon ontwikkelen. Deze beschikten toen niet meer over voldoende natuurlijke weerstand. Er zijn in Azië gebieden waar al meer dan 100 jaar *cerana*'s en *mellifera*'s zonder problemen in hetzelfde gebied leefden. Dit zou het verhaal bevestigen van Aziatische imkers die beweren vroeger goed met varroamijten in de *mellifera* volken te kunnen werken totdat de mijt een desastreus parasiet werd. *Bron: Beekeeping, jan.*

Eko-bijkers al 10 jaar actief

Ab Kuypers

Een diepe afkeer van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Het zuiver houden van bijenproducten. Het zijn de grondslagen van de 'Wurkgroep Eko-bijkers'. De naam verradt al waar deze actief is. Het gesprek met Minne Bonnema wordt op mijn verzoek in het Nederlands gevoerd. Fries, ik versta er niets van. Samen met Francis Vronik is hij de motor van de werkgroep, al moet worden gezegd dat alle leden actief zijn bij de verschillende werkzaamheden. Een portret van een club mensen, die geen vereniging vormen, geen bestuur hebben, maar niettemin een goed draaiende groep vormen.

Een begin

De komst van de varroamijt in Nederland is in feite de reden geworden van het ontstaan van de 'Eko-bijkers'. Gelfke Bootsma, BD- boer en imker, gaf in de tijd dat de mijt nog voornamelijk chemisch te lijf werd gegaan, een lezing over een andere manier van bestrijden. Haar voorlichtende woorden, uitgesproken tijdens een vergadering in Sneek, spraken zoveel van de aanwezigen aan, dat werd besloten een volgende bijeenkomst hierover te beleggen. In huiselijke sfeer kwamen toen 18 Friese imkers bij elkaar om meer over dit onderwerp te horen, zij wilden de bestrijding van de varroamijt anders dan chemisch gaan aanpakken.

Zuivere producten

Uitgangspunten waren hierbij: 'Wij willen zuivere honing en was, weerstand van de bijen verhogen zodat zij uiteindelijk bestand zullen zijn tegen varroa, imkeren naar het karakter van de bijen.' Zonder enige zendingsdrang moest de doelstelling worden: zoveel mogelijk voorlichting beschikbaar stellen over methoden van imkeren die hiermee in overeenstemming zijn, voor iedereen die er belangstelling voor heeft. Gelfke Bootsma, inmiddels verhuisd naar Denemarken, en de reactie op haar lezing kunnen als het begin van de uiteindelijke werkgroep worden beschouwd.

Minne Bonnema: 'Toen de varroamijt onze landgrens was overgestoken, werd er aanvankelijk alleen een chemische bestrijding gepropageerd. Je zou kunnen zeggen dat ons verzet daartegen de basis is geweest van de Eko-bijkers. Wij voorzagen een resistentie van mijt tegen zulke middelen, bovendien ontstaan er verontreinigingen in honing, zowel als in was. Zaken die wij niet willen'.

Tien jaar

Intussen hebben de Eko-bijkers er tien jaar als werkgroep op zitten en zijn uitgegroeid tot een club van 42 leden, uit geheel Friesland afkomstig 'In eerste instantie waren we ook in Drenthe en Groningen actief', aldus Minne Bonnema. 'Dat bleek echter een te grote regio te zijn.'

De Eko-bijkers organiseren twee maal per jaar een vergadering. 'Dat zijn echte imkersbijeenkomsten', aldus Minne. 'Een echte agenda voor die avonden is er meestal niet. Het is vooral met elkaar praten, ervaringen uitwisselen en bepaalde zaken bediscussiëren.' Eens in de twee jaar wordt er ook een excursie georganiseerd. Twee maal per jaar verschijnt er bovendien een nieuwsbrief.

'Wij zijn dus geen echte vereniging,' vervolgt Minne. 'De contributie is laag, we hebben ook niet zoveel kosten en een bestuur hebben we niet. Alle leden zijn betrokken bij de werkzaamheden. Francis en ik zorgen er zo'n beetje voor dat de zaken gecoördineerd worden, maar iedereen van onze groep levert zijn of haar aandeel.'

Minne Bonnema bij zijn kasten. Foto Ab Kuypers.

Zuivere was

'Een van onze pijlers is het omwerken van eigen bijenwas tot kunstraat. Wij bezitten zelf een Rietsche pers. De leden smelten zelf hun oude raten om tot zuivere was, hiervan worden hun eigen vellen kunstraat geperst. Zij imkeren daardoor gegarandeerd met hun eigen was.'

'Activiteiten als deze moeten ons inziens plaatselijk worden georganiseerd, in ieder geval niet in een te

groot gebied. Wordt het allemaal te grootschalig dan raak je het overzicht kwijt.' Voor het vervaardigen van de kunstraat wordt in het algemeen elk jaar opnieuw enkele dagen uitgetrokken. Vorig jaar heeft men zo'n 490 vellen gemaakt. Op mijn vraag of men wel in eigen behoefte kan voorzien antwoordt Minne Bonnema: 'In tegenstelling tot wat iedereen denkt hebben wij zelfs een zeker overschot aan was. Voor eigen gebruik produceren de volken ruim voldoende. Wij propageren een heel streng systeem voor het vervangen van oudere raten. Verder wordt er geen grammetje was verspild. Alles wordt gebruikt, ook de zegelwas. Om het rendement bij de individuele imker nog hoger te maken, overwegen wij een stoomwassmelter aan te schaffen.'

182 Sterk punt

'Het vervaardigen van kunstraat uit eigen, zuivere was, is daadwerkelijk ons sterke punt,' vervolgt Minne Bonnema. 'Wil je in bijenwas, welke chemische verontreiniging dan ook, voorkomen dan kan je bijna niet anders dan het op deze wijze te doen. Immers, de was die bijvoorbeeld uit het buitenland afkomstig is, weet jij wat daar allemaal mee is gebeurd? In veel landen worden de meest afschuwelijke middelen gebruikt. Wij vertrouwen dat materiaal dus helemaal niet, maar hoeven daar nu ook geen gebruik meer van te maken.'

Vrij

De Werkgroep 'Eko-bijkers' is alles behalve een starre groep mensen. Natuurlijk worden de bekende en nieuw uitgedachte methoden uitgebreid bestudeerd en bediscussieerd. Maar toch: 'Ieder van ons imkert op zijn eigen wijze. Het 'biologisch' bestrijden van de varroamijt staat centraal, dat is waar. Maar ieder bepaalt voor zich van welke methode hij gebruik maakt. Zuivere honing en geen gebruik van chemische middelen, zij vormen in feite de basis die wij bij het imkeren gemeen hebben. Wij voeren dan ook geen controles uit naar de bestrijding. Ieder van ons heeft zijn eigen verantwoordelijkheid. Het zijn immers juist die imkers die anders willen dan chemisch bestrijden die naar ons toekomen en zich bij ons aansluiten. Een keurmerk voor onze honing kennen wij niet'.

Methoden

Op het lijstje van methoden ter bestrijding van de varroa waarover de Eko-bijkers voorlichting geven staan alle bekende middelen genoemd. Dat daaronder ook de zogenaamde 'verboden' middelen staan, daarvan is men zich heel goed bewust, maar zien er toch geen

reden in om deze niet bespreekbaar te houden. 'Bij alle voorlichting die men bij ons kan krijgen, geven we altijd de veiligheidsvoorschriften. Bij de zuren wijzen wij er heel nadrukkelijk op welke gevaren er bestaan bij het gebruik daarvan.'

'De darrenraatmethode wordt veel bij ons toegepast, met goed resultaat. Zij het echter wel met enige aanpassingen. Wij gaan niet zo ver als voorgeschreven door met het wegnemen van darrenraat. Darren horen nu eenmaal in elk bijenvolk thuis. Voor een goede harmonie in de volken horen voldoende darren aanwezig te zijn. Daarover is heel veel gediscussieerd binnen onze groep.'

Dat overigens de Eko-bijkers niet de enigen zijn die chemievrij werken, daarvan is Minne zich maar al te goed bewust. 'Het zijn vooral de klein-imkers, die 'biologisch' bestrijden. Ik kom ze op de meest onverwachte momenten tegen. De tendens gaat steeds meer onze kant op. Een goede zaak.

Van de redactie

Met 'biologische' bestrijding wordt bedoeld biotechnische bestrijding. Onder biologische bestrijding van plagen wordt verstaan: bestrijding met natuurlijke vijanden (parasieten en predatoren) en ziekten (bacteriën, virussen, schimmels) van de plaagverwekker.

1998 Buckfastkoninginnen

Reintelt Buckfastkoninginnen uit de beste geselecteerde teeltlijnen geleverd met afstammingsbewijs voor echtheid.

Geselecteerd op zwermtraagheid, zachtaardigheid, raamvastheid en hoge honingopbrengst. Nu ook geselecteerd op nosemaresistentie. Alle koninginnen en begeleidbijen met gezondheidscertificaat vrij van vuilbroed en varroamijt.

Levering tot 1 oktober 1998

Eiland-gepaarde koningin incl. verz.
Stand-gepaarde koningin inc. verz.

NLG 118
NLG 52

Bel of schrijf ons voor gratis informatie brochure!

Keld Brandstrup,

Buckfast Denmark
Reerslevvej 42, DK-4291,
Ruds Vedby, Dänemark
tel.: 0045 53 561810
fax: 0045 53 561840

(v.a. 22/7 t 0045 58 261810, t 0045 58 261840)

De VBBN zoemlijst

De VBBN-Zoemlijst. Het begint er op te lijken. De taal wordt vriendelijk, men wenst elkaar het beste voor 1998, men helpt elkaar aan informatie over bijvoorbeeld Dadantkasten en er worden nieuwe 'bijen'-websites aangekondigd. Dat klinkt in mijn oren positiever dan het in eerste instantie leek te gaan worden, al zou het inhoudelijk misschien allemaal wel een beetje meer mogen worden. In Bijen van december, een kleine zijsprong, was te lezen dat onderzoek naar de toepassing van thymol als middel tegen varroa had opgeleverd een effectiviteit had van 96-98%. Opmerkelijk, zeker voor de 'zoemlijsters' onder ons, omdat hierover eerder berichten op de zoemlijst waren verschenen.

Helaas

Graag had ik in overleg met degene die de berichten over de toepassing van thymol begon, voor deze rubriek een artikel daarover geschreven. Helaas, er doet zich echter een probleem voor wat betreft het publiceren over het gebruik van niet toegestane bestrijdingsmiddelen, waartoe ook thymol (nog?) behoort. In principe mogen wij in Bijen hierover wel berichten. Zeker wanneer wij duidelijk aangeven dat het betreffende middel nog in onderzoek is (b.v.) en nog niet is toegelaten. Zodoende is er voor ons geen vuiltje aan de lucht. Als redactie zijn wij met deze uitspraak natuurlijk blij. Temeer omdat wij eerder waren geïnformeerd dat zulke publicaties niet mochten.

De gebruiker

Een ander probleem ontstaat echter wanneer wij artikelen doen verschijnen waarin een imker aan het woord komt die over zijn ervaringen vertelt met zijn toepassing van zulke middelen. Voor hem of haar zou dat vervelende consequenties kunnen hebben. Hij maakt zich door zo'n publicatie namelijk bekend als gebruiker van niet-toegestane middelen, is hiermee in overtreding en loopt zodoende de kans de AID (Algemene Inspectie Dienst) op zijn dak te krijgen en riskeert aldus een boete. In zulke gevallen vindt de redactie van Bijen het niet eerlijk om toch tot het schrijven van zulke artikelen over te gaan.

'Zoemen en internetten'

Mede gezien in het licht van het gebruik van de zoemlijst is het misschien maar weer eens goed bij u zelf te rade te gaan wat en hoe u uw verhalen vertelt via (ook) het elektronisch medium. Hetzelfde geldt uiter-

aard voor de inhoud van homepages en websites. Uiteindelijk zijn de teksten aldaar vrij toegankelijk en voor iedereen leesbaar. Het is mijn inziens dan ook niet denkbeeldig dat ook op deze wijze gepubliceerde teksten vervelende gevolgen zouden kunnen hebben.

Briefgeheim

Er schijnt volgens berichten in de pers een wetswijziging aan te komen, die aan e-mail het briefgeheim gaat toekennen. Dit in het kader van een renovatie van de bestaande Wet Computercriminaliteit, waarin het opsporen van strafbare feiten op internet geregeld moet worden. Of hierin mogelijk te zijner tijd vrij, en in het geval van toepassen van niet toegestane bestrijdingsmiddelen, altijd straffeloos via listservers gepubliceerd kan worden? Ik zou het niet weten. Iedereen kan immers meelesen en van een echte E-mail, persoonlijk aan iemand gericht, is in het geval van (o.a.) de zoemlijst geen sprake. Serverlists worden mogelijk als tijdschriften gekenmerkt en dan zal wel weer dezelfde norm als voor Bijen gelden. Voer voor juristen?

Afwachten

Met in het achterhoofd de wetenschap dat er serieus onderzoek wordt gedaan (zie Bijen 7(12) (1997)) naar de effecten van het gebruik van thymol in onze strijd tegen de mijt is het te hopen dat daar snel iets mee gaat gebeuren. Voor veel imkers zal dat wellicht een fijne oplossing zijn bij hun keuze van bestrijden. Ik wacht in spanning af en ben benieuwd naar 'officiële' publicaties. Overigens zijn er mogelijk al voldoende publicaties bekend over dit middel, zodat daar maar eens aandacht aan moet worden besteed. Tot zover dit onderwerp.

Postzegels

Een site zonder problemen is die van John en Marijke Drievergen. Zij hebben op het internet een prachtige bijdrage staan over bijen op postzegels. De verschillende onderwerpen van hun thematische verzameling (zie ook Bijen 7(1) (1998)) vormen tezamen een aardig verhaal over de bijenteelt. Het ziet er heel verzorgd uit en werkt mijns inziens naar twee kanten. Filatelisten kunnen kennis maken met de bijenteelt (eventueel als thema voor een verzameling), imkers maken in tekst en kleuren kennis met de pracht en de variëteit van bijenpostzegels. Het 'adres' van deze bijdrage, die

het verdient in uw 'favorieten'-lijstje te worden opgenomen is: www.cwde.demon.nl/de3bijen/

Nederland-België

Nee, wees maar gerust. Geen voorbeschouwing over de komende wereldkampioenschappen voetbal in Frankrijk. Wel een berichtje tot slot over een te vroeg afgebroken uitwisseling tussen Belgische en Nederlandse imkers via de zoemlijst. Op zich is het natuurlijk aardig dat via de zoemlijst (bijvoorbeeld) contacten met imkers van over de grens worden gelegd. In het geval Nederland-België is het echter niet veel verder gekomen dan een summiere uitwisseling van eerdere ervaringen. Maar misschien zijn er, onzichtbaar voor abonnees, wel persoonlijke contacten ontstaan of krijgt de nu afgebroken briefwisseling ooit nog eens een aangenaam vervolg.

184

Attentie! Amerikaans vuilbroed

Joop Beetsma

In Loosbroek, bij Uden werd door de Veterinaire Dienst een besmetting met Amerikaans Vuilbroed vastgesteld. Vrijdag 29 mei werd deze besmetting in de Staatscourant vermeld en werd er een reisverbod ingesteld.

De Oranjeson scheen ook in Oosterbeek

Joop Beetsma

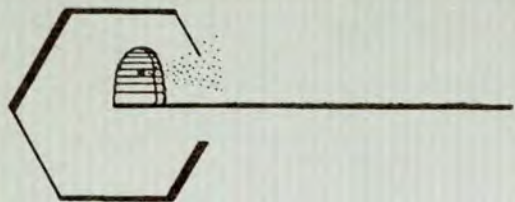
Op 29 april werd dhr F.G.A. Janssen benoemd tot Lid van de Orde van Oranje-Nassau. Dit vooral voor zijn activiteiten in de imkerswereld. In de overvolle raadszaal spelde de Burgemeester van Oosterbeek, drs. J.W.A.M. Verlinden, hem het onderscheidingsteken op. De Burgemeester omschreef Frans Janssen als een bezige bij en hij vergeleek het geven van een biologieles voor een klas middelbare scholieren, zoals Frans dat jarenlang heeft gedaan, met het omgaan met een bijenvolk. In 1984 werd Frans Janssen leraar bijenteelt. Sinds 1986 is hij lid van het Hoofdbestuur van de VBBN. Vanaf 1992 is hij actief bezig in de Drachtplantencommissie VBBN en het Landelijk overlegorgaan drachtplanten. Daarnaast is hij bestuurslid van de Stichting Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland, de Stichting Landelijk Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij, de Vereniging Vrienden van de Ambrosiushoeve en de Stichting Robinia. Hij trad meerdere malen op als honingkeurmeester en is actief bij de inrichting van de expositie in het Bijenhuis. Mevrouw Janssen werd door Burgemeester Verlinden in de huldiging betrokken en kreeg een prachtig bos bloemen. Onder de eersten, die Frans Janssen feliciteerden, waren: de VBBN-voorzitter, Dick Vunderink en bestuursleden van de Renkumse afdeling 'De Korenbloem', Jansen van Elburg, Jan Hartgers en Frans van Korlaar. Het is kenmerkend voor de inzet van Frans Janssen dat hij van de gelegenheid gebruik maakte om aan de Burgemeester de CD-rom van de VBBN aan te bieden.

Fotowedstrijd 100 jaar VBBN, Categorie 1, 2e prijs 'Jongetje met Dathepijp'. van R.H. Molenaar te Blaricum.

Frans Janssen - met lintje- biedt Burgemeester Verlinden de VBBN CD-rom aan. Foto Joop Beetsma.

Studiedag NCB bijenhouders

J.H. Janssen

De studiedag 1998 zal dit jaar plaatsvinden op zaterdag 14 november in het gebouw van de Helicon (voormalige MAS) in Boxtel van 10.00 uur tot 16.00 uur.

Het thema zal zijn 'Drachtverbetering en bestuiving.' Ook deze studiedag zal, zoals vorig jaar, zeer praktisch worden opgezet zodat iedere imker er in de praktijk zijn/haar voordeel mee kan doen.

De studiedag begint weer met een gezamenlijke lezing: beheer van de natuurgebieden en de plaats van o.a. de bijen daarin. Hierna is de mogelijkheid aanwezig om te kiezen uit vier zeer praktische lezingen.

Ook de workshop en de postersessie zullen weer zeer praktisch worden ingericht.

Verder is ook weer aanwezig: de markt (ruilen van imkermateriaal), tentoonstelling, verkoop van tweedehands bijenboeken, enz..

Er zullen videofilms vertoond worden, die betrekking hebben op het thema en resistentie.

Er zal voorlichting gegeven worden over allerlei bijen-suikers door een medewerker van de Ambrosiushoeve.

Een wedstrijd over het benoemen van drachtplanten behoort tot een van de onderdelen van de studiedag.

De loterij met als prijzen: waardevolle imkersartikelen, zal het laatste onderdeel van de studiedag zijn.

De toegangsprijs zal nog op een later tijdstip worden vastgesteld, maar het staat nu al vast dat leden van de bond van bijenhouders NCB op vertoon van de lidmaatschapskaart een behoorlijke korting krijgen.

Tijdens de studiedag zal er ook weer een honingkeuring plaatsvinden. Ook niet-leden van de bond van bijenhouders NCB kunnen aan deze honingkeuring deelnemen.

Het volledige programma van de studiedag zal in het septembernummer van 'Bijen' worden gepubliceerd.

Bijgepraat van de bestuurstafel

J.Beekman

Het voltallige Bondsbestuur vergaderde op 22 maart 1998. Een vergadering met een nieuw lid dhr. A. Rietveld en een secretaris die geen lid van het Bondsbestuur is dhr. C. Roelen, en een nieuwe voorzitter dhr. J. Beekman. Een en ander wat onwennig maar dat zal lopende het verenigingsjaar wel over gaan.

De volgende zaken zijn in deze vergadering besproken:

- functieverdeling binnen het Bondsbestuur, de totale aanpassing c.q. wijziging krijgt u t.z.t. toegestuurd als vervangend stuk in het verenigingsboek. Vooruitlopend hierop, dhr. J. Janssen is toegetreden tot de keuring commissie Bondskampioenschap bedrijfswedstrijd en is 'gekozen' als vice-voorzitter van de Bond.
- commissie's; de volgende commissie's zijn definitief ingesteld te weten honing en onderwijs. De namen van de leden die hier zitting in hebben worden op termijn bekend gemaakt.
- de start is gemaakt met betrekking tot het voorstel van de kring N.O.Brabant, om een commissie in te stellen die gaat onderzoeken hoe en op welke manier verdere samenwerking door de drie zogenaamde Zuidelijke Bonden mogelijk is.
- uit de Bedrijfsraad is onder andere besproken:
 - wijziging c.q. aanpassen landelijke normen voor het keuren van honing bij wedstrijden. (Is in de administratieve afwerking).
 - de ingezonden onderzoekvoorstellen A.H. waaronder die van de vereniging Haaren, die zijn accoord bevonden door de leden van de Bedrijfsraad. Hier wordt een literatuuronderzoek op los gelaten door de A.H.
 - de onderzoekvoorstellen A.H. met betrekking tot de aanvraag E.U.subsidie. De Bedrijfsraad is accoord gegaan met de voorstellen die zijn ingediend door de A.H.
 - het bestuivingsreglement 1999 is nog in de voorbereidingsfase.
 - rapport Amerikaans Vuilbroed en de actuele stand, de verdere screening in Zeeland is nog niet begonnen. Als de bijenvolken op sterkte zijn wordt hiermee gestart.
 - bestuivingscursus wordt opnieuw bekeken, hoe hier mee verdergegaan wordt.
- studiedag 1998, de voorbereidingen zijn in volle gang. Let op het honingkeuringreglement dat t.z.t. in Bijen geplaatst wordt.
- evaluatie algemene vergadering 1998; een goed verlopen vergadering, echter de 'tijd' speelde weer een rol. Het Bondsbestuur zal hier de nodige aandacht aan besteden. Het voorstel om de contributie voor een tweede gezinslid te verlagen zal in de algemene vergadering 1999 aan de orde komen. (Stond niet op de agenda van 1998).
- Tuinidée 1998 is aan de orde geweest. Er is een negatief resultaat van f750.-, wat het positief opbrengt voor de imkerij in het algemeen is moeilijk te zeggen. Ondanks het financieel verlies gaan we door om Tuinidée 1999 weer te organiseren.
- de vacature voor redacteur Bijen, namens onze Bond is opgevuld. Dhr. M. van Iersel zal op 1 juni 1998 met de werkzaamheden starten.

Indien u vragen c.q. opmerkingen heeft over deze rubriek kunt u contact opnemen met het secretariaat te Tilburg, Spoorlaan 350, postbus 91, 5000 MA. Tel. 013-5836350, tel./fax 013-5435579.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Merkwaardig toch, zo staat de jubileumviering nog volop in je aandacht en twee maanden verder, is het vrijwel helemaal verre geschiedenis. Zo is het leven, zal ik dan maar verzuchten. En het is maar beter ook want er is weer voldoende werk aan de winkel. Al was het maar aan m'n eigen bijen.

We zijn op twee manieren in de pers geweest. Het bleek dat er op verschillende plaatsen, met name in de Betuwe, een tekort aan bijenvolken was. De vraag neemt toe en het aanbod wordt minder. Ook doordat de grotere vraag wat onverwacht kwam. We hebben daarover een persbericht uitgegeven, gedachtig aan de opdracht om zoveel mogelijk met positieve items de pers te halen om een beter beeld van de bijenhouderij uit te dragen. Wij hebben daarin gewezen op twee oplossingen, ruimere steun via de braakleggingsregeling en gevarieerder bosaanplant om ook na de fruitbloeit dracht te hebben. Maar ook door het opzetten van een betere coördinatie en organisatie om vraag en aanbod bijeen te brengen. Want we hebben natuurlijk genoeg volken in het voorjaar, maar wel op grotere afstand. Uiteraard zal deze situatie aan de orde komen in het komend overleg over de bestuivingsregeling.

Minder aantrekkelijk was de publiciteit die anderen ons bezorgden over het beeld dat de honingbijen de ondergang van de wilde bijen zouden bewerken. In Bijen van mei kunt u de samenvatting van het rapport hierover lezen onder de rubriek van de Ambrosiushoeve. Conclusie: er is voedselconcurrentie, maar of dat bedreigend is, is nog nooit uitgezocht en dat moet dus nog gebeuren. Een tegenartikel in De Levende Natuur van Arie Koster is niet geaccepteerd en ook niet een reactie van mij waarin ik niet op de inhoud in ga, maar het betreurt dat de samenwerking die op gang was gekomen, nu wordt verstoord. Later heb ik meegewerkt aan een interview voor Vroege Vogels, uitgezonden op 10 mei om in elk geval te zorgen dat niet slechts één mening de wereld intrekt. We gaan ons verder beraden over een evenwichtige reactie onzerzijds. En laten we ook evenwichtig blijven handelen. Ik heb herhaaldelijk gesteld dat we ons als natuurbeheerders moeten gedragen en ons moeten beperken bij het plaatsen van kasten in natuurgebieden. Ook trouwens als door toedoen van een vereniging of een groep, percelen in de braak zijn ingezaaid. Dan komen er werkelijk klaplopers die niet meebetalen maar stiekem hun volken in de buurt zetten. Zulke imkers vormen de vlieg die de zalf van de apotheker doet stinken, wist men reeds in zeer oude

tijden.

De aanvraag voor de EU-subsidie is de deur uit. Ook enkele andere groeperingen hebben een aanvraag ingediend en waar een co-financiering was geregeld, zijn ze toegevoegd. De andere aanvragers kunnen wellicht dit jaar benutten om volgend jaar beter beslagen ten ijs te komen, want het is nuttig en leuk als we verschillende projecten met de subsidie kunnen ondersteunen. En laten we er nu maar op rekenen dat we volgend jaar niet weer overvallen worden door ambtenaren die meer tijd willen hebben om de aanvragen te beoordelen en zo ons onder druk zetten.

Samen met Aad de Ruijter was ik bij de viering van het 100-jarig jubileum van de NFO (Nederlandse Fruittelers Organisatie) en heb de vertrekkend voorzitter Jan Zevenbergen bedankt voor de steun die hij de bijenhouderij heeft gegeven, o.a. in zijn bestuursfunctie van de Ambrosiushoeve.

Intussen kun je merken dat de bijen meer aandacht vragen dan de imkers en daarom is de kans groot dat u deze bijdrage niet eens zult lezen. Veel plezier en succes met uw bijen!

Openingstoespraak Algemene Vergadering 1998

Dick Vunderink

'Wij sluiten de viering van het honderdjarig jubileum vandaag af en gaan ons beraden over de toekomst. Als ik mijn speech logisch zou opbouwen, zou ik eerst terugkijken op het jubileum en dan onze plannen ter sprake brengen. Ik draai het echter om en wil met de jubileumviering eindigen. Want het is goed om stil te staan bij zo'n mijlpaal, maar belangrijker is om uitgerust van het stilstaan met frisse moed en nieuwe inspiratie verder te gaan. Maar is er aanleiding tot nieuwe moed en waaruit kunnen we inspiratie putten?

Nieuwe moed krijgen we niet uit de ontwikkeling van het ledenbestand. Vorig jaar sprak ik nog hoopvol over een kleine teruggang ondanks de grote contributieverhoging. Ik werd misleid door de statistiek, zoals dat ook gebeurde bij de recente gemeenteraadsverkiezingen. De teruggang lag weer op het niveau van ruim tweehonderd. Dat betekent opnieuw een vermindering van het financiële draagvlak.

Tezelfdertijd constateer je een uitbreiding bij een aantal verenigingen en goed gevulde cursussen. Ik beweer dan ook dat ledenteruggang niet een onafwendbaar onheil is. Daar waar verenigingen zich actief opstellen, is er groei of tenminste consolidatie. Daar waar men achterover leunt, is de kans op verloop aanmerkelijk groter. Als ik het zo stel is het iets te goedkoop, want er is meer aan de hand, maar plaatselijke activiteit blijft de kern. Ik herinner u aan wat Professor Van Woerkom onze kracht noemde, de enthousiaste manier waarop imkers over hun bijen praten. Ledenwerving moet gebeuren via 'mond-op-mond beademing' bij u thuis. U kunt zeker moed putten uit de onverminderde belangstelling in Nederland voor natuur en omgaan met natuur.

Wij hebben u ook voorzien van een CD-rom die

uitstekend gebruikt kan worden bij het wekken van interesse voor het omgaan met bijen. U kunt moed putten uit de zaken die bij diverse groeperingen en het Hoofdbestuur in bewerking zijn en ik licht daar enkele uit. Eerst het secretariaat. Nogal wat beweging. Onze gelukwens aan Marga Canters die haar eerste kind ontving. Dan het vertrek van Heyta Rynja en de komst van Cateljine Rauch. Ik spreek opnieuw dank uit aan Heyta voor het enthousiasme dat ze uitdroeg en ik wens Cateljine veel genoegen en succes.

Onze imageroverandering

Dat moet vooral geïntegreerd gebeuren, zoals dat zo mooi heet. In al ons handelen zichtbaar worden. Maar soms ook specifiek. Ik kan u wijzen op een veel betere kijk bij andere natuurbeheerders op de bijenhouderij na de discussie over de concurrentie honingbij - andere insecten. De afkeer die aanvankelijk over de bijenhouderij werd uitgesproken, is weggenomen en er zijn aanbevelingen gedaan om weer volken in natuurgebieden te plaatsen. Een verbetering van ons imago dus, maar ik doe een dringend beroep op de imkers zich nu ook gedisciplineerd als natuurbeheerders te gedragen.

We zullen in 1998 en 1999 een expositie verzorgen in Frederiksoord samen met De Vlinderstichting over vlinders en bijen, maar beter gezegd over de ecologische betekenis van insecten en wat mensen kunnen doen om insecten te ondersteunen. Dat gaat ons in de voorbereiding veel energie kosten. Daarna zal het beperkt blijven tot voorlichting bij enkele manifestaties maar de moderne bijenhouderij krijgt daar veel publiciteit. Op langere termijn zal dat ook zo gebeuren op de Floriade 2002 waarover het denk- en lobbyproces al danig in beweging is. Wij onderzoeken de mogelijkheid om onze CD-rom in een meertalige jas te steken en die wereldwijd te verkopen. Dat betekent opnieuw een grote investering, maar wij willen geen tweede avontuur en wij doen dat alleen als wij daarvoor een financiële rugdekking hebben en wij zijn op zoek naar een sponsorcontract of een garantie. Zou dit slagen dan ligt er een kans op een aanzienlijke versterking van onze financiële basis.

Wij vinden dat wij ons gezamenlijk intensief moeten inzetten voor plaagbestrijding bij bijen met duurzame middelen. Motto: zo mogelijk geen gif meer in de kast. Daarvoor dienen zich nieuwe perspectieven aan en de darrenraatmethode van LUW en Ambrosiushoeve bevelen wij in de belangstelling aan. Wij streven geen fundamentalistische benadering na, maar wel een ombuiging van het bewustzijn en toegenomen trots: 'Wij leveren schone producten'. Wij zijn dat ook aan onze stand verplicht als wij met voldoende onstateren dat ons verzet tegen het gebruik van dimethoaat en parathion - oorzaak van de ramp in 1996 in Oost-Nederland - in de landbouw te beperken, succes heeft gehad.

In dit verband noem ik de EU-bijdrage aan de bijenhouderij. De aanvraag was korte termijn werk en er was maar één praktische oplossing: schuif de projecten uit het proevenplan Ambrosiushoeve in het voorstel. Ik stel dat Aad de Ruijter voortreffelijk werk heeft verricht dat ten voorbeeld werd gesteld, en een subsidie van f20.000 werd toegezegd voor projecten voor duurzame varroamijntcontrole en honingonderzoek. Passend in ons jaarvoor

genoemde beleid. Voor 1999 moeten de voorstellen worden ingediend in september en suggesties zijn van harte welkom. Bedenk echter dat er altijd een 50% bijdrage van de Nederlandse overheid vereist is. Wij zijn blij dat nu de eerste stappen zijn gezet door de Commissie Koninginnenteelt voor een project als het Vlaamsche Overlarfproject. Bij ons heet dat het Doppenproject, terwijl doppen toch elk imker op de zenuwen werken. Wij ondersteunen dat project van harte om een aantal redenen:

- het geeft de kans op een vriendelijker bij in Nederland en dat is nodig nu wij meer en meer zijn aangewezen op de dracht in de woonomgeving.
- het geeft de kans op een kwaliteitsverbetering van de Nederlandse bijenstand
- er gebeurt weer iets waar elke imker aan mee kan doen en baat bij kan hebben
- het biedt de kans op samenwerking van de verschillende ras- en teeltgroepen
- het kan in combinatie met de darrenraatmethode leiden tot nieuwe bedrijfsmethode, want op dit gebied was de radiostilte wel erg groot.

De groep Preventie en Voorlichting Amerikaans Vuilbroed bereidt een diagnosemethode voor via honingonderzoek bij ID/DLO in Lelystad, te beginnen met de koninginnentelers. Door de Werkgroep AVB is aan de RVV gevraagd te onderzoeken of de wet aangepast kan worden zodat bij sporen in honing niet automatisch stamping out aan de orde is. Het lijkt erop dat men hier oren naar heeft. Bij de screening in Zeeuws-Vlaanderen wordt als proefparallel ook een honingmonster genomen. Vertrouw erop dat aan andere zaken continu wordt gewerkt: uniformering van honingkeuring, greep krijgen op het bijenteeltonderwijs en ontwikkeling lerarenopleiding, verbetering van onze expositie en goede verhoudingen met de andere bijenhoudersorganisaties.

Dit was een beeld van de intenties en plannen die wij hebben en waaraan gewerkt wordt. Voor ik nu met u omkijk naar de feestelijkheden rond het jubileum, stel ik u voor een ogenblik stil te staan bij hen die ons ontvielen. Ik noem hierbij een naam maar naast hem heeft elk van ons wel iemand in gedachte die korter of langer geleden deel had aan wat ons allen hier verbindt. Ik noem Wim van der Hoeven die op 19 september onverwacht overleed in de leeftijd van 54 jaar. Hij was acht jaar lid van het Hoofdbestuur en het Dagelijks Bestuur van de VBBN en voorzitter van de Commissie Ziektebestrijding en was namens de VBBN actief werkzaam in de Bedrijfsraad en het Landbouwschap afdeling Bijenteelt. In Bijen hebben wij hem eerder herdacht, wij doen dat nu opnieuw en met hem de andere leden die ons ontvielen.

Ik kijk nu ook om naar de viering van het honderdjarig jubileum. We hebben keuzen gemaakt over de viering, een beetje centraal, maar ook decentraal en hoe u over de jubileumviering denkt, horen we wellicht nog. Wij als Hoofdbestuur kijken met tevredenheid terug. Teverden omdat

- we hebben kunnen realiseren wat we gehoopt en gepland hadden: symposium, Open Dag, Jubileumboek en CD-rom en regionale vieringen
- we twee jubileumsymbolen van hoge kwaliteit eraan hebben overgehouden, het boek Honderd jaar Imkeren

en de CD-rom 'Wondere Wereld van de Honingbij' - de bijenhouderij heeft ruim in de publiciteit gestaan - we er financieel redelijk lijken uit te komen met waarschijnlijk alleen een verlies op het boek van circa f25.000,- maar mag honderd jaar imkeren ook iets kosten? Daarvoor hebben we dan een prachtig boek, een CD-rom, tips voor de toekomst en een aantal fijne herinneringen.

Kortom wij kijken in tevredenheid terug en kunnen heden deze waardige jubileumviering besluiten. Iedereen dus tevreden? Natuurlijk niet. We waren soms verrast door de reacties op het gratis jubileumboek. Iemand bedankte als lid omdat hij een gratis boek kreeg, anderen sputterden tegen een gratis boek met een bijgesloten acceptgiro, weer een ander las van het geruzie in het verleden en vond de maat schoenen van het Hoofdbestuur veel te groot, de gang van zaken bij de Honingkeuring stond niet iedereen aan en enkele groepen hadden een bijdrage aan de regionale vieringen verwacht. Wij zullen daar nog iets moeten gladstrijken.

In elk geval dank aan allen die hun steentje hebben bijgedragen aan de viering van 100 jaar VBBN. Ik zeg nogmaals met nadruk, hartelijk dank. Twee complimenten: - aan de groepsbesturen voor de wijze waarop zij gereageerd hebben om de regionale vieringen te organiseren - aan onze leden die de acceptgiro hebben gebruikt om ons totaal f20.000,- over te maken als waardering voor het jubileumboek

Het geruzie in het verleden. Wieb Top heeft dat niet verdoezeld. Onze generatie verbaast zich en ergert zich met terugwerkende kracht. Terecht. Maar toch... Er was ook het tijdperk Joustra en ik citeer 'dat het vertrouwen van de imker in de vereniging tussen 1923 en 1948 niet meer is bedreigd'. Een kwart eeuw van goede verhoudingen. En ik citeer Wieb Top tijdens enkele regionale bijeenkomsten: 'de laatste vijftientig jaar is het geruzie verleden tijd'. Ik vraag me af of hij goed kan tellen, maar als dat zo is, dan hebben we de helft van de tijd goede verhoudingen gehad.

Wij mogen onszelf feliciteren dat wij in een periode van goede verhoudingen leven. Daarbij zijn meningsverschillen noodzakelijk om kwaliteit te behouden in producten en bestuur. Zonder het scherpen van opinies wordt het een lauwe zaak. Onze verantwoordelijkheid is om die goede sfeer te behouden en tegelijk de verschillen aan te pakken. En daarvoor is slechts een recept: Het eigen gelijk niet verheffen tot absolute waarheid, maar te toetsen aan de mening van anderen. Luisteren met dezelfde intentie waarmee we gespannen het onderscheid tussen het tuten en kwaken trachten op te merken. Ik roep u op om te luisteren aan onze tweede eeuw te gaan werken. En daarmee verklaar ik de eerste Algemene vergadering in de tweede eeuw van de VBBN geopend.

Aandeel internationale CD-rom

Binnenkort ontvangen de secretariaten een brief waarin de mogelijkheid wordt geboden aandelen te kopen in het project Internationale CD-rom.

Wij hebben een goede CD-rom - onlangs in Trouw weer een prima recensie - en die is qua inhoud nog uniek. Tegen geringe productiekosten is deze CD-rom meertalig te maken en als wij dan het Frans-, Engels- en Duitstalige

gebied bestrijken, hebben we kans op een behoorlijke winst tegen een gering risico. Het HB wil echter niet opnieuw een risico lopen en wil de financiering rond hebben voor we tot productie overgaan. Wij bieden de sub-verenigingen de mogelijkheid te delen in risico en winst via het kopen van aandelen van f500. Wij weten dat veel verenigingen een (slapend) eigen vermogen hebben van enkele tot vele duizenden guldens. Meestal brengt dat weinig rente op. De VBBN biedt een dividend van 50% over een periode van vermoedelijk twee jaar. Wij moeten echter snel beslissen om onze voorsprong te behouden, vandaar vast dit voorbericht. Wees attent op de brief aan het secretariaat, want de inschrijving sluit per 1 augustus. In de brief staat meer over het financiële plan, het overzienbare risico en de invloed van de aandeelhouders op het business-plan. Wij gaan pas verder met de productie als op het gestelde bedrag is ingetekend. In dat geval profiteert uw vereniging van 25% dividend per jaar, en helpt u de financiële basis van de VBBN te versterken. Een win-win situatie!

bijen

FAMILIEBERICHTEN

Op 9 april 1998 is op 73-jarige leeftijd overleden ons verenigingslid

HENDRIK WILLEM MEBELDEN

Zijn bezoek aan onze bijeenkomsten was steeds gekenmerkt door zijn humor en oprechte eigen mening. Zijn ijveren voor de verbetering van de kwaliteit van het imkeren en de imkerij in zijn algemeenheid was ons tot voorbeeld.

Wij zullen ons Wim blijven herinneren als een zéér kundig imker die zijn kennis en ervaring met velen binnen onze vereniging deelde. Zijn vrouw en familieleden wensen we veel sterkte toe met het verwerken van dit verlies.

Namens het bestuur en de leden van de V.B.B.N.-subvereniging Varsseveld e.o.

Op 21 april jongstleden overleed op 72-jarige leeftijd onze zeer gewaardeerde collega imker

KOOS VERMEEREN

Met Koos is een zeer actief en kundig imker heen gegaan, na zijn pensionering kon hij zich volledig op zijn hobby storten, maar het heeft helaas niet lang mogen duren. Wij wensen vrouw, kinderen en kleinkinderen, en verdere familie veel sterkte toe in deze moeilijke tijden.

Bijenhoudersbond Rijsbergen

Wij hebben de droevige plicht u melding te maken van het overlijden op 14 april 1998 in de leeftijd van 49 jaar, van ons zeer gewaardeerd bestuurslid

WILLEM VAN DER VLEUTEN

De imkersvereniging verliest in het overlijden van Willem een fijne medemens en een enthousiast imker. Het bestuur en de leden van onze vereniging wensen zijn vrouw en kinderen, zijn ouders en de rest van de familie veel sterkte toe met dit grote verlies.

Afdeling Bladel/Hapert